

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty

Na lata 2026–2032

Pracownia Rozwoju Lokalnego 2025

Spis treści

WSTĘP	2
PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA STRATEGII.....	3
GŁÓWNE RAMY PRAWNE	3
AKT ZASADNICZY I USTAWY USTROJOWE	3
USTAWA O POMOCY SPOŁECZNEJ — KLUCZOWY IMPERATYW	3
AKTY UZUPEŁNIAJĄCE I SEKTOROWE	4
POWIĄZANIE Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO SZCZEBŁA.....	4
POZIOM EUROPEJSKI	4
POZIOM KRAJOWY	4
POZIOM REGIONALNY I LOKALNY	5
PROCES USPOŁECZNIANIA I OPRACOWANIA STRATEGII.....	6
CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA SPOŁECZNEGO	7
INFORMACJE OGÓLNE	7
STRUKTURA LUDNOŚCI	9
POMOC SPOŁECZNA.....	14
BEZROBOCIE	17
DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	19
WPROWADZENIE	19
NATĘŻENIE WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	19
SKALA I STRUKTURA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	20
OCENA DOSTĘPNOŚCI USŁUG SPOŁECZNYCH I POZIOMU WSPARCIA	22
OCZEKIWANIA I POTRZEBY W ZAKRESIE WSPARCIA SPOŁECZNEGO	24
ZRÓŻNICOWANIE PRZESTRZENNE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	26
WNIOSKI Z DIAGNOZY	26
ANALIZA SWOT.....	28
OCENA ZDOLNOŚCI REALIZACJI USŁUG SPOŁECZNYCH.....	32
CELE GŁÓWNE, CELE SZCZEGÓŁOWE I ICH REALIZACJA	34
WIZJA, MISJA I CEL GŁÓWNY.....	34
WIZJA	34
MISJA.....	34
CEL GŁÓWNY STRATEGII.....	34
CELE STRATEGICZNE	35
PROGNOZA ZMIAN W ZAKRESIE OBJĘTYM STRATEGIĄ	38
SYSTEM ZARZĄDZANIA I AKTUALIZACJI STRATEGII.....	39
MONITORING I OCENA WDRAŻANIA STRATEGII	40
PODSUMOWANIE	43
SPIS TABEL.....	44
SPIS WYKRESÓW	44

WSTĘP

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032 stanowi kluczowy dokument planistyczny, którego celem jest wyznaczenie długofalowych kierunków działań służących poprawie jakości życia mieszkańców i zwiększania efektywności funkcjonowania systemu pomocy społecznej. Dokument ten powstał w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby społeczne, zmieniające się uwarunkowania demograficzne, ekonomiczne i społeczne, a także nowe wyzwania wynikające z procesów starzenia się lokalnej społeczności, przemian rynku pracy, rosnących oczekiwań wobec systemu wsparcia społecznego oraz konieczności realizacji polityki deinstytucjonalizacji usług społecznych.

Podstawą opracowania strategii była pogłębiona diagnoza sytuacji społecznej gminy Prabuty, oparta na szerokim materiale badawczym. Wykorzystano w szczególności wyniki badań ilościowych i jakościowych przeprowadzonych na potrzeby „Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych”, analizy zawarte w „Diagnozie delimitacyjnej obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”, a także dane statystyczne i informacje pochodzące z jednostek organizacyjnych gminy, w tym Ośrodka Pomocy Społecznej, placówek oświatowych oraz instytucji rynku pracy. Uzupełnieniem analiz były konsultacje i wywiady prowadzone z przedstawicielami instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, liderami lokalnymi oraz mieszkańcami, w tym osobami korzystającymi z systemu pomocy społecznej. Przeprowadzona diagnoza potwierdziła, że gmina Prabuty – podobnie jak wiele innych jednostek samorządu terytorialnego – mierzy się z narastającymi wyzwaniami społecznymi, w szczególności w obszarze starzenia się ludności, wzrostu liczby osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, problemów zdrowotnych i psychicznych, ubóstwa, a także ograniczonego dostępu do części usług społecznych (zwłaszcza na terenach wiejskich). Przeprowadzone analizy ujawniły równocześnie znaczący potencjał lokalny, obejmujący aktywność społeczną mieszkańców, funkcjonowanie sieci instytucji publicznych i organizacji pozarządowych oraz gotowość do rozwoju nowych form wsparcia, w tym usług środowiskowych.

Istotnym elementem przygotowania strategii była analiza zróżnicowania przestrzennego problemów społecznych na terenie gminy. Wykazała ona koncentrację niekorzystnych zjawisk – takich jak ubóstwo, bezrobocie, wykluczenie społeczne, niska dostępność usług czy kumulacja problemów opiekuńczych – na wybranych obszarach, w szczególności w części miejskiej oraz w wybranych sołectwach. Wyniki diagnozy jednoznacznie wskazały na potrzebę terytorialnego ukierunkowania działań oraz powiązania polityki społecznej z procesami rewitalizacyjnymi i rozwojowymi.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032 stanowi zatem odpowiedź na zidentyfikowane problemy i potrzeby, a jednocześnie narzędzie planistyczne umożliwiające skoordynowane, długofalowe działania na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców. Dokument opiera się na podejściu zintegrowanym, łączącym interwencję społeczną, rozwój usług środowiskowych, wzmocnienie potencjału instytucjonalnego oraz aktywizację społeczności lokalnej. Szczególny nacisk położono na działania zapobiegawcze, wzmocnianie samodzielności osób i rodzin oraz stopniowe przechodzenie od modelu instytucjonalnego do modelu wsparcia środowiskowego, zgodnie z kierunkami polityki społecznej państwa i Unii Europejskiej. Strategia stanowi tym samym podstawę do planowania, koordynowania i monitorowania działań w obszarze polityki społecznej w gminie Prabuty w perspektywie najbliższych lat, a jej realizacja ma przyczynić się do budowania spójnej, włączającej i odpornej społecznie wspólnoty lokalnej.

PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA STRATEGII

Opracowanie „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032” jest wynikiem realizacji ustawowego obowiązku nałożonego na jednostkę samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dokument ten pełni funkcję programową, określając kierunki interwencji publicznej w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej, w tym pomocy społecznej, wspierania rodziny, przeciwdziałania wykluczeniu oraz budowy lokalnego kapitału społecznego.

Główne ramy prawne

Podstawę prawną konstruowania dokumentu stanowią akty o charakterze ustrojowym oraz materialnym, które definiują kompetencje i zadania gminy w sferze socjalnej.

Akt zasadniczy i ustawy ustrojowe

Fundamentem wszelkich działań programowych jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.), w szczególności art. 67 gwarantujący prawo do zabezpieczenia społecznego oraz art. 75, nakładający na władze publiczne obowiązek prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych i przeciwdziałaniu bezdomności.

Bezpośrednie upoważnienie do podejmowania działań strategicznych wynika z Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.):

„Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: [...] 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych; 6a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; [...] 16) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej.”

Ustawa o pomocy społecznej – kluczowy imperatyw

Najważniejszym aktem prawnym, determinującym treść i strukturę niniejszego dokumentu, jest Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 1214).

Zgodnie z Art. 17 ust. 1 pkt 1 tejże ustawy:

„Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z powiatowym urzędem pracy.”

Dokument ten uwzględnia również wytyczne zawarte w Art. 16a ustawy, dotyczące obowiązku przygotowywania corocznej oceny zasobów pomocy społecznej (OZPS), która stanowi bazę informacyjną dla aktualizacji celów strategicznych.

Akty uzupełniające i sektorowe

W procesie budowy strategii uwzględniono ramy prawne wynikające z następujących aktów:

- ❑ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49) – definiująca zadania w zakresie profilaktyki dysfunkcji rodzinnych
- ❑ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1673 z) – stanowiąca podstawę dla tworzenia gminnych programów interwencji
- ❑ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151) oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939)
- ❑ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1461)
- ❑ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913)
- ❑ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1411) – nakładająca obowiązek eliminacji barier w przestrzeni publicznej i cyfrowej.

Powiązanie z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla

Zgodnie z zasadą subsydiarności oraz spójności horyzontalnej i wertykalnej systemów planowania strategia gminy Prabuty wpisuje się w hierarchiczny układ dokumentów programowych.

Poziom europejski

W perspektywie międzynarodowej strategia opiera się na fundamencie Europejskiego filaru praw socjalnych, który wyznacza 20 kluczowych zasad w trzech obszarach: równe szanse i dostęp do rynku pracy, uczciwe warunki pracy oraz ochrona socjalna i włączenie społeczne.

Kluczowe znaczenie mają również:

- ❑ Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (ONZ) – realizacja Celu 1 (Koniec z ubóstwem) oraz Celu 10 (Mniej nierówności)
- ❑ Strategia na rzecz praw osób niepełnosprawnych 202–030 (KE) – promująca niezależne życie i deinstytucjonalizację usług społecznych
- ❑ Europejska Gwarancja dla Dzieci – mająca na celu zapewnienie dzieciom zagrożonym ubóstwem dostępu do kluczowych usług (edukacja, opieka zdrowotna, wyżywienie).

Poziom krajowy

Strategia lokalna jest spójna z dokumentami o zasięgu ogólnopolskim, co umożliwia gminie aplikowanie o środki zewnętrzne (np. z EFS+, FEP). Do najważniejszych należą:

- ❑ Strategia Rozwoju Kraju 2030 – w obszarze wzmocnienia spójności społecznej i terytorialnej
- ❑ Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – kładąca nacisk na rozwój inkluzywny

- ❑ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych do roku 2030 (Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej) – definiująca priorytety w zakresie wsparcia seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz deinstytucjonalizacji usług
- ❑ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2021–2027.

Poziom regionalny i lokalny

Na poziomie województwa pomorskiego, strategia dla Prabut koreluje z:

- ❑ Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, która jako cel strategiczny wskazuje „Nowoczesną i aktywną pomoc społeczną”
- ❑ Regionalnym Programem Strategicznym w zakresie Bezpieczeństwa Zdrowotnego i Społecznego.

Na poziomie lokalnym dokument stanowi uszczegółowienie i operacjonalizację zapisów zawartych w:

- ❑ Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Prabuty na lata 2025–2032, gdzie sfera społeczna jest jednym z kluczowych filarów rozwoju gminy
- ❑ Gminnym Programie Rewitalizacji (GPR) – opracowanym dla obszaru zdegradowanego, wyznaczonego na podstawie diagnozy delimitacyjnej i będącym planem zestawu interwencji mających zniwelować lub zmniejszyć natężenie występowania negatywnych zjawisk społecznych, przestrzennych, gospodarczych i funkcjonalnych na obszarze rewitalizacji
- ❑ Lokalnym Planie Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych – zakładającym realizację procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych, czyli wdrożenia procesu stopniowego odchodzenia od świadczenia opieki i wsparcia w dużych, zamkniętych instytucjach (takich jak domy pomocy społecznej, zakłady opiekuńczo-lecznicze, domy dziecka) na rzecz lokalnych, zindywidualizowanych i środowiskowych form wsparcia.

PROCES USPOŁECZNIANIA I OPRACOWANIA STRATEGII

Proces opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Prabuty na lata 2026–2032 został oparty na szerokim i wieloetapowym procesie partycypacyjnym, którego celem było jak najpełniejsze rozpoznanie realnych potrzeb społecznych oraz włączenie różnych grup interesariuszy w tworzenie dokumentu strategicznego. Przyjęto założenie, że skuteczna i adekwatna strategia musi wynikać nie tylko z analiz statystycznych, lecz także z doświadczeń, opinii i wiedzy osób bezpośrednio zaangażowanych w życie społeczne gminy. Podstawowym elementem procesu diagnostycznego były badania społeczne przeprowadzone wśród mieszkańców gminy Prabuty. Badania te miały charakter ilościowy i pozwoliły na zebranie opinii dotyczących jakości życia, dostępności usług społecznych, skali występowania problemów społecznych oraz postrzeganych potrzeb w zakresie wsparcia. Respondenci reprezentowali różne grupy wiekowe, zawodowe i społeczne, co umożliwiło uzyskanie możliwie szerokiego i reprezentatywnego obrazu sytuacji społecznej gminy. Wyniki badań pozwoliły na identyfikację kluczowych obszarów problemowych, takich jak potrzeba wzmocnienia usług opiekuńczych, wsparcia osób starszych i niesamodzielnych, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu czy zwiększenia dostępności specjalistycznych form pomocy.

Istotnym elementem procesu przygotowania strategii były również warsztaty strategiczne z udziałem pracowników Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Podczas spotkań analizowano codzienne doświadczenia osób realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej, identyfikowano bariery systemowe, luki w dostępnych usługach oraz obszary wymagające wzmocnienia organizacyjnego i kadrowego. Wiedza praktyczna pracowników instytucji pomocowych pozwoliła na pogłębienie diagnozy i skonfrontowanie danych statystycznych z realnymi problemami występującymi w pracy z mieszkańcami. Istotnym źródłem informacji były również wywiady grupowe, w których uczestniczyli beneficjenci pomocy społecznej oraz seniorzy. Uczestnicy tych spotkań dzielili się własnymi doświadczeniami związanymi z korzystaniem z usług społecznych, wskazywali na bariery w dostępie do wsparcia, a także formułowali oczekiwania dotyczące jakości, dostępności i form pomocy. Szczególną uwagę poświęcono potrzebom osób starszych, osób z niepełnosprawnościami oraz rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, w tym potrzebom w zakresie usług opiekuńczych, wsparcia środowiskowego, pomocy w codziennym funkcjonowaniu oraz przeciwdziałania izolacji społecznej.

Proces opracowania strategii oparto również na analizie danych zastanych, w tym wyników badań przeprowadzonych na potrzeby opracowania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych oraz diagnoz społecznych i delimitacyjnych. Pozwoliło to na identyfikację obszarów o największej koncentracji problemów społecznych, określenie skali zjawisk takich jak ubóstwo, bezrobocie, starzenie się populacji, samotność czy ograniczony dostęp do usług, a także na wskazanie obszarów wymagających priorytetowej interwencji. Zastosowanie zróżnicowanych metod badawczych – badań ilościowych, analiz danych zastanych, warsztatów oraz wywiadów grupowych – pozwoliło na kompleksowe ujęcie problematyki społecznej gminy Prabuty. Dzięki temu strategia opiera się nie tylko na danych statystycznych, lecz również na doświadczeniach i perspektywie mieszkańców oraz praktyków systemu pomocy społecznej. Takie podejście wzmacnia jej trafność, realność i użyteczność jako dokumentu wyznaczającego kierunki działań społecznych w kolejnych latach.

CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA SPOŁECZNEGO

Informacje ogólne

Gmina Prabuty jest gminą miejsko-wiejską położoną w południowo-wschodniej części województwa pomorskiego, w powiecie kwidzińskim. Pod względem administracyjnym gmina zajmuje obszar o powierzchni 19 712 ha (197,12 km²), z czego miasto Prabuty obejmuje 729 ha, natomiast tereny wiejskie stanowią aż 18 983 ha. Tak znaczna rozpiętość terytorialna determinuje specyfikę zarządzania usługami społecznymi, wymagając dywersyfikacji działań pomiędzy zurbanizowanym centrum a rozproszonymi ośrodkami wiejskimi.

Struktura osadnicza gminy opiera się na mieście Prabuty oraz 20 sołectwach, w skład których wchodzi 32 miejscowości wiejskie. Do kluczowych sołectw należą: Antonin, Gdakowo, Gilwa, Gonty, Górowychy, Grodziec, Jakubowo, Julianowo, Kołodzieje, Laskowice, Obrzynowo, Pilichowo, Pólko, Raniewo, Rodowo, Stańkowo, Stary Kamień, Sypanica, Szramowo oraz Trumiejki.

Głównym wykonawcą zadań z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny oraz zabezpieczenia socjalnego w gminie jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (M-GOPS) w Prabutach. Jednakże system ten uzupełniany jest przez jednostki o charakterze specjalistycznym oraz podmioty sektora pozarządowego.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (M-GOPS) w Prabutach jest centralną jednostką organizacyjną gminy, pełniącą rolę koordynatora działań z zakresu polityki społecznej. M-GOPS realizuje zadania w kilku kluczowych obszarach:

Działalność świadczeniowa: realizacja świadczeń pieniężnych (zasiłki stałe, okresowe, celowe) oraz świadczeń rodzinnych, wychowawczych (800+), funduszu alimentacyjnego oraz dodatków mieszkaniowych i energetycznych.

Praca socjalna i usługi opiekuńcze: zespół pracowników socjalnych realizuje wsparcie bezpośrednie w środowisku, w tym usługi opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych w ich miejscach zamieszkania.

Wspieranie rodziny: poprzez pracę asystentów rodziny, ośrodek realizuje zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, mające na celu zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej.

Pomoc żywnościowa: koordynacja dystrybucji darów w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa (obecnie Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową - FEPŻ).

Na terenie Miasta i Gminy Prabuty funkcjonuje rozbudowana sieć instytucji wsparcia dziennego, które są skierowane głównie do dzieci, młodzieży oraz osób starszych. Działają one w ramach struktur M-GOPS lub jako jednostki współpracujące. Należy wymienić następujące instytucje:

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży

- „Centralna Kuźnia Młodych” (CKM): główna siedziba mieści się w Prabutach przy ul. Reymonta 4. Placówka posiada również filie w miejscowościach: Laskowice, Trumiejki, Kleczewo i Kołodzieje. Oferuje ona m.in. zajęcia socjoterapeutyczne, artystyczne, kulinarną integrację oraz pomoc w odrabianiu lekcji;
- „Słoneczne Wzgórze” w Górowychach: nowa placówka wsparcia dziennego (funkcjonująca od stycznia 2024 r.) działająca w formie pracy podwórkowej. Skupia się na działaniach animacyjnych i socjoterapeutycznych dla dzieci w wieku 7–15 lat na terenie świetlicy i pobliskich boisk;
- Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy (OREW): placówka w Prabutach, do której dowożeni są uczniowie z niepełnosprawnościami.

Wsparcie dla seniorów

- Klub Seniora „OAZA”: mieści się w Prabutach przy ul. Reymonta 4 (w budynku dawnej OSP). Przeznaczony jest dla około 70 uczestników i oferuje warsztaty kulinarne, zajęcia nordic walking, warsztaty kompetencji cyfrowych oraz wycieczki;
- Klub Senior +: kolejna placówka wsparcia dla osób starszych (dla ok. 30 osób), kontynuująca działania w ramach rządowych programów aktywizacji seniorów.

Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej

Instytucja o charakterze koordynacyjnym, działająca przy M-GOPS. W jej skład wchodzi przedstawiciele pomocy społecznej, policji, oświaty, ochrony zdrowia i komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. Zespół zarządza procedurą „Niebieskiej Karty”, monitorując sytuację w rodzinach dotkniętych przemocą.

Klub „Senior+” w Prabutach

Jednostka powołana w celu aktywizacji osób w wieku 60+. Klub zapewnia ofertę prozdrowotną, edukacyjną, kulturalną i rekreacyjną. Jest to kluczowe ogniwo profilaktyki marginalizacji seniorów, przeciwdziałające ich osamotnieniu i pogorszeniu stanu psychofizycznego.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA)

Organ powołany do realizacji zadań wynikających z Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii. Komisja podejmuje działania związane z kierowaniem na leczenie odwykowe, prowadzi punkty konsultacyjne oraz wspiera inicjatywy trzeźwościowe.

Placówki oświatowe jako ogniwa wsparcia społecznego

Szkoły podstawowe na terenie gminy (w Prabutach, Obrzynowie, Rodowie i Trumiejkach) realizują funkcje opiekuńcze poprzez:

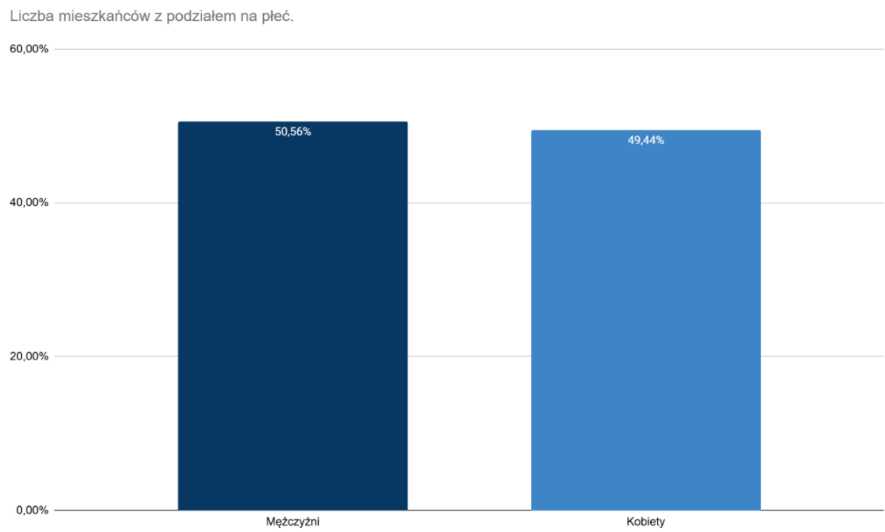
- ☐ dożywianie uczniów (we współpracy z M-GOPS)

- ☐ pracę pedagogów i psychologów szkolnych
- ☐ realizację programów profilaktycznych dedykowanych dzieciom i młodzieży z grup ryzyka.

Struktura ludności

W 2024 roku populacja gminy Prabuty liczyła 12 098 mieszkańców. W podziale na płeć mężczyźni stanowili 50,6% (6 117 osób), natomiast kobiety – 49,4% (5 981 osób).

Wykres 1. Liczba mieszkańców z podziałem na płeć

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Głównym trendem obserwowanym w całej gminie jest systematyczny spadek liczby mieszkańców. W ciągu dziesięciu lat ogólna populacja zmniejszyła się o 1132 osoby, spadając z poziomu 13230 w 2015 roku do 12098 w 2024 roku. Największy spadek liczby ludności nastąpił w 2020 roku, kiedy to w porównaniu z rokiem poprzednim ubyło 600 mieszkańców, co stanowiło najbardziej gwałtowne załamanie trendu w całym badanym okresie. Analizując podział na miasto i wieś, widać, że depopulacja dotyka obu obszarów, choć w różnym stopniu liczbowym. Liczba mieszkańców miasta Prabuty spadła z 8761 w 2015 roku do 7996 w 2024 roku (ubytek 765 osób). W tym samym czasie liczba mieszkańców terenów wiejskich zmniejszyła się z 4469 do 4102 osób (ubytek 367 osób). Warto odnotować, że na terenach wiejskich spadek nie był tak jednostajny jak w mieście – w latach 2016 oraz 2022 odnotowano tam minimalne wzrosty liczby ludności w stosunku do lat bezpośrednio je poprzedzających, podczas gdy w mieście spadek trwał nieprzerwanie każdego roku.

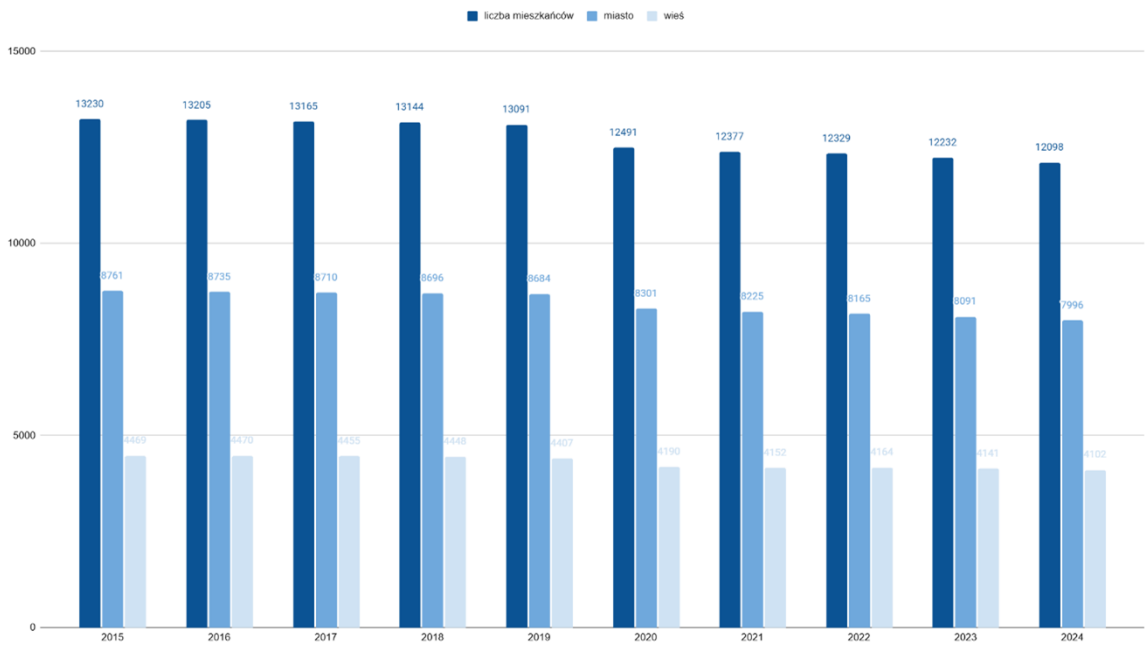
Tabela 1. Liczba mieszkańców na terenie miasta i obszarów wiejskich

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
miasto	8761	8735	8710	8696	8684	8301	8225	8165	8091	7996
wieś	4469	4470	4455	4448	4407	4190	4152	4164	4141	4102
liczba mieszkańców	13230	13205	13165	13144	13091	12491	12377	12329	12232	12098

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W gminie Prabuty w latach 2015–2024 struktura mieszkańców według miejsca zamieszkania pozostawała stabilna pomimo ogólnego spadku populacji. Przez cały okres miasto zamieszkiwało około 66% ludności, a tereny wiejskie około 34%. W 2015 roku proporcje wynosiły 66,22% dla miasta i 33,78% dla wsi, natomiast w 2024 roku ukształtowały się na poziomie 66,09% dla miasta i 33,91% dla wsi. Oznacza to, że udział mieszkańców wsi w strukturze gminy wzrósł jedynie o 0,13 punktu procentowego w ciągu dekady. Średnioroczne tempo spadku liczby mieszkańców gminy Prabuty w latach 2015–2024 wyniosło około 0,98%. W ujęciu liczbowym oznacza to, że co roku z rejestrów ubywało średnio 125 osób. Proces ten przebiegał nieco szybciej w mieście, gdzie średni roczny spadek wyniósł 1,01% (około 85 osób rocznie), podczas gdy na terenach wiejskich tempo to było minimalnie niższe i wyniosło 0,93% (około 41 osób rocznie). Różnica ta, choć niewielka, przyczyniła się do marginalnego wzrostu procentowego udziału wsi w ogólnej populacji gminy na przestrzeni dekady.

Wykres 2. Liczba mieszkańców gminy Prabuty w latach 2015–2024

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W kwestii podziału ludności ze względu na płeć, dane wykazują wyraźne różnice między miastem a obszarami wiejskimi. W mieście Prabuty widoczna jest przewaga kobiet, co jest zjawiskiem typowym dla ośrodków miejskich w Polsce. Współczynnik feminizacji utrzymuje się tam na stabilnym poziomie, a kobiety stanowią średnio 51,5% mieszkańców miasta. Przewaga ta jest najbardziej widoczna w starszych grupach wiekowych, co wiąże się z dłuższą średnią trwania życia kobiet.

Tabela 2. Rozkład liczny ludności w podziale na płeć i miejsce zamieszkania w latach 2015–2024

Wyszczególnienie		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
w miastach	mężczyźni	4 271	4 252	4 241	4 225	4 212	4 067	4 034	4 015	3 972	3 940
	kobiety	4 490	4 483	4 469	4 471	4 472	4 234	4 191	4 150	4 119	4 056

na wsi	mężczyźni	2 326	2 328	2 314	2 319	2 287	2 199	2 200	2 206	2 195	2 177
	kobiety	2 143	2 142	2 141	2 129	2 120	1 991	1 952	1 958	1 946	1 925

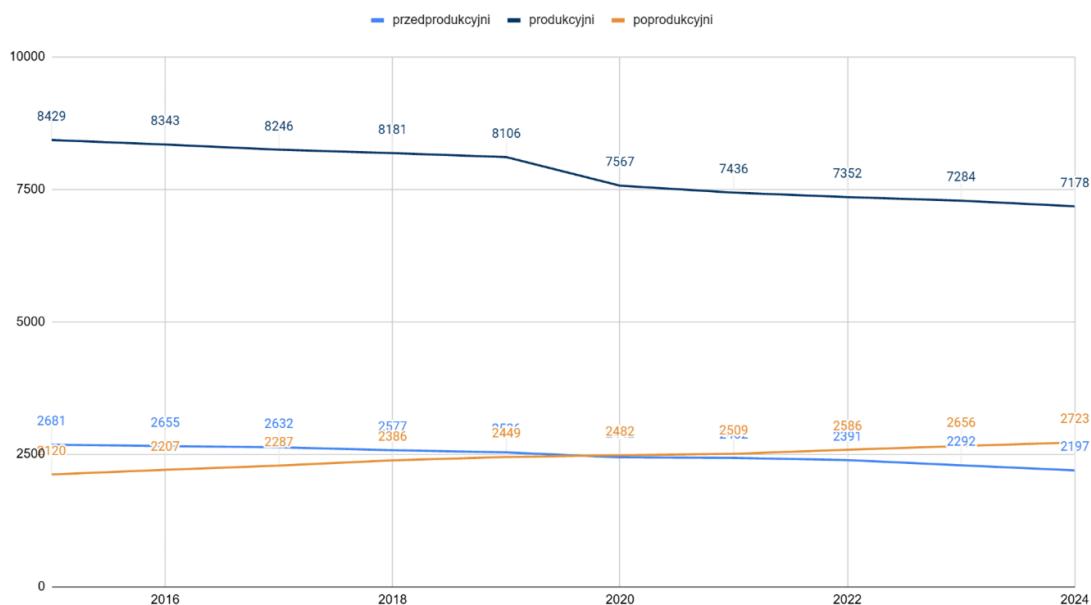
źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Na terenach wiejskich gminy Prabuty występuje zjawisko maskulinizacji – mężczyźni stanowią około 51,2% lokalnej populacji. Jest to często wynik migracji zarobkowych i edukacyjnych, które w większym stopniu dotyczą młodych kobiet opuszczających tereny wiejskie na rzecz większych aglomeracji. W porównaniu z miastem, gdzie obserwuje się przewagę kobiet i problem starzenia się społeczeństwa, tereny wiejskie charakteryzują się deficytem kobiet w wieku rozrodczym i produkcyjnym. Gmina Prabuty jest demograficznie zróżnicowana, jednak zarówno miasto, jak i tereny wiejskie podlegają tym samym trendom depopulacyjnym, co w dłuższej perspektywie może prowadzić do kurczenia się bazy podatkowej i potencjału gospodarczego regionu.

Gmina Prabuty zmaga się z trwałym procesem wyludniania, który przebiega niemal równomiernie w mieście i na wsi. Stabilność struktury procentowej wskazuje, że czynniki powodujące odpływ ludności lub ujemny przyrost naturalny działają z podobną siłą na oba te obszary. Miasto Prabuty pozostaje dominującym ośrodkiem, skupiającym niezmiennie około dwie trzecie wszystkich mieszkańców gminy.

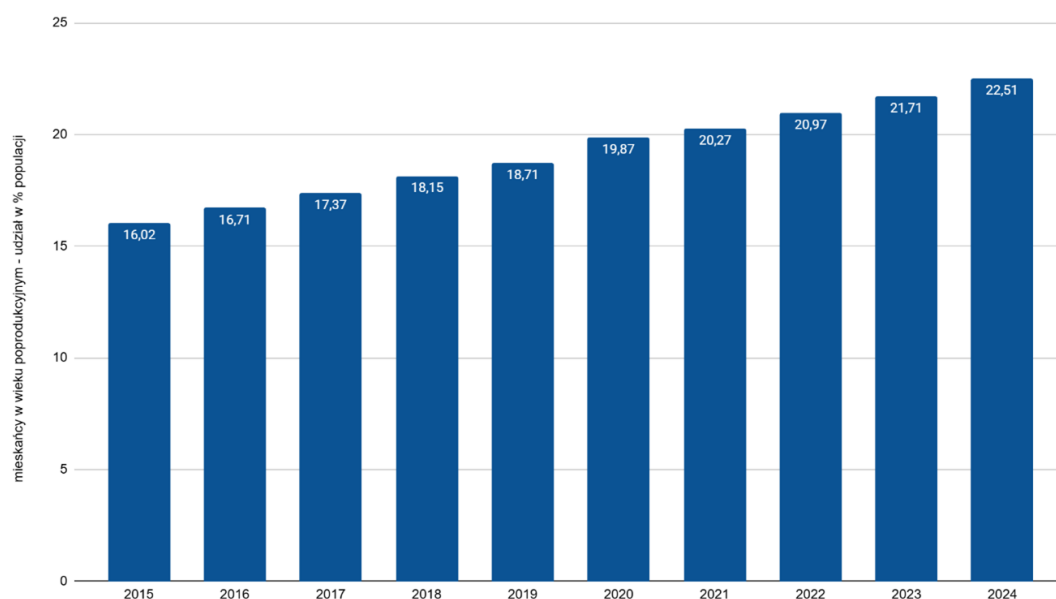
Analiza struktury wiekowej w gminie Prabuty wykazuje systematyczny spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym na rzecz dynamicznie rosnącej grupy osób w wieku poprodukcyjnym. W 2015 roku osoby w wieku emerytalnym stanowiły około 16% populacji, natomiast do 2024 roku wskaźnik ten wzrósł do ponad 21%. Jest to najbardziej znacząca zmiana strukturalna w badanym okresie, odzwierciedlająca ogólnopolskie trendy demograficzne związane z wydłużaniem się życia oraz wchodzeniem w wiek senioralny roczników wyżu demograficznego.

Wykres 3. Kategorie ekonomiczne wieku respondentów

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 4. Udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym – udział % w populacji

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym odnotowano stałą tendencję spadkową. O ile w 2015 roku grupa ta stanowiła fundament demograficzny gminy, o tyle w 2024 roku jej liczebność zmniejszyła się o kilka punktów procentowych. Zjawisko to jest niepokojące z punktu widzenia lokalnego rynku pracy oraz wydolności systemu świadczeń społecznych, gdyż na każdą osobę pracującą przypada coraz większa liczba osób pobierających świadczenia emerytalne.

Tabela 3. Udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym – udział % w populacji

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
liczba mieszkańców	13 230	13 205	13 165	13 144	13 091	12 491	12 377	12 329	12 232	12 098
poprodukcyjni	2120	2207	2287	2386	2449	2482	2509	2586	2656	2723
mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym – udział w % populacji	16,02	16,71	17,37	18,15	18,71	19,87	20,27	20,97	21,71	22,51

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Równie istotne zmiany zachodzą w grupie najmłodszych mieszkańców. Udział dzieci i młodzieży w strukturze ogólnej wykazuje tendencję malejącą lub w najlepszym razie stagnacyjną w wybranych latach. Spadek liczby urodzeń w ostatnich latach okresu badawczego, szczególnie widoczny po 2020 roku, przekłada się na mniejszą zastępowalność pokoleń. Wskaźnik obciążenia demograficznego, czyli stosunek osób w wieku nieprodukcyjnym do osób w wieku produkcyjnym, uległ znacznemu

pogorszeniu, co oznacza, że struktura wiekowa gminy staje się coraz cięższa u wierzchołka piramidy płci i wieku.

Porównując miasto i wieś pod kątem struktury wiekowej można dostrzec, że proces starzenia się jest nieco bardziej zaawansowany w samym mieście Prabuty. Na terenach wiejskich wskaźnik osób w wieku przedprodukcyjnym jest zazwyczaj nieco wyższy niż w mieście, co wynika z tradycyjnie wyższego współczynnika dzietności na wsi, choć i tam różnica ta zaczyna się zacierać. Miasto natomiast skupia większy odsetek seniorów, co wynika z lepszego dostępu do infrastruktury medycznej i opiekuńczej i z tego powodu często skłania osoby starsze do przenoszenia się z terenów wiejskich do ośrodka miejskiego.

Dane z lat 2015–2024 obrazują gminę Prabuty jako jednostkę o dojrzałej strukturze demograficznej, w której głównym wyzwaniem staje się opieka nad rosnącą grupą seniorów przy jednoczesnym ubytku zasobów siły roboczej i spadającej liczbie najmłodszych mieszkańców.

Szkolnictwo

System oświaty w gminie Prabuty opiera się na czterech obwodach szkolnych, które zapewniają realizację obowiązku szkolnego zarówno dzieciom z miasta, jak i terenów wiejskich.

Sieć placówek oświatowych

W 2024 roku system oświaty w gminie funkcjonował w oparciu o cztery publiczne obwody szkolne. W ich skład wchodziły:

- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Obrońców Westerplatte w Prabutach (zlokalizowana przy ul. Obrońców Westerplatte 11 oraz ul. Grunwaldzkiej 6)
- Szkoła Podstawowa w Obrzynowie (Obrzynowo 37)
- Szkoła Podstawowa im. Kresowian w Rodowie (Rodowo 14)
- Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Trumiejkach (Trumiejki 42), posiadająca oddział przedszkolny w Kołodziejach.

Uzupełnieniem sieci publicznej są dwa przedszkola niepubliczne w Prabutach: „Bratek” (158 dzieci) oraz „Miś Uszatek” (146 dzieci), a także Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych oraz Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy (OREW).

Dane statystyczne i demograficzne (stan na 2024 rok)

- Liczba uczniów: w szkołach podstawowych uczyło się łącznie 892 uczniów, z czego 645 w mieście i 247 na wsi. Odnotowano spadek o 64 uczniów w porównaniu do roku poprzedniego.
- Oddziały: w szkołach funkcjonowało 55 oddziałów klasowych oraz 5 oddziałów przedszkolnych.
- Edukacja przedszkolna: łączna liczba przedszkolaków wyniosła 398, z czego 295 uczęszczało do przedszkoli, a 94 do oddziałów przedszkolnych przy szkołach.

- Kadra nauczycielska: zatrudnienie w szkołach wynosiło 133,3 etatu nauczycielskiego, z wyraźną dominacją nauczycieli dyplomowanych (95,73 etatu).

Kluczowe parametry infrastruktury edukacyjnej w gminie Prabuty w roku 2024 charakteryzują się stabilną siecią placówek, która musi jednak mierzyć się z postępującym spadkiem liczby uczniów wynikającym z trendów demograficznych.

Pomoc społeczna

W gminie Prabuty działa Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (M-GOPS), będący jednostką organizacyjną Urzędu Miejskiego w Prabutach. M-GOPS realizuje zadania własne i zlecone, określone w ustawie o pomocy społecznej. Głównym celem ośrodka jest wsparcie osób i rodzin w przewyższaniu trudnych sytuacji życiowych poprzez zaspokajanie podstawowych potrzeb oraz zapewnienie godnych warunków funkcjonowania.

W ramach swoich kompetencji M-GOPS zajmuje się:

- wypłatą świadczeń pieniężnych i niepieniężnych zgodnie z przepisami prawa,
- świadczeniem usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych,
- pracą socjalną dla osób i rodzin w kryzysie,
- realizacją programów rządowych i lokalnych programów ośłonowych,
- działaniami na rzecz wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej,
- inicjatywami skierowanymi do osób niepełnosprawnych, seniorów i dzieci oraz młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym.

W badanych latach kluczowym zjawiskiem stało się sukcesywne zmniejszanie się liczba odbiorców wsparcia socjalnego. Redukcja ta może być efektem splotu paru uwarunkowań, przede wszystkim korzystniejszej koniunktury na rynku zatrudnienia oraz wdrożenia ogólnokrajowych projektów prospołecznych, w tym dodatków wychowawczych, które przejęły funkcję zabezpieczenia finansowego gospodarstw domowych. Paradoksalnie, choć osób pobierających świadczenia ubywa, nakłady na administrację, kwoty zasiłków celowych oraz koszty specjalistycznej pomocy opiekuńczej stale rosną. Proces ten jest bezpośrednią konsekwencją postępującej inflacji oraz wyższych cen produktów i usług.

W przypadku gminy Prabuty skala korzystania z opieki społecznej od lat przewyższa parametry notowane w całym województwie pomorskim. O ile w ujęciu regionalnym wsparciem objętych jest średnio 5,4% rodzin, o tyle w powiecie kwidzińskim odsetek ten oscyluje wokół 8,0%. Prabuty, jako samorząd o relatywnie niskich dochodach własnych w przeliczeniu na obywatela, notują wyniki zbliżone do poziomu powiatowego, co wyraźnie dystansuje gminę od średniej dla Pomorza.

W analizie danych historycznych można zauważyć, że we wszystkich trzech strukturach (gmina, powiat, region) występuje stały spadek liczby osób wymagających pomocy środowiskowej. W województwie pomorskim roczne tempo tego spadku wynosiło ostatnio od 2% do 3%. W gminie Prabuty również odnotowuje się tendencję zniżkową, jednak proces wychodzenia z systemu pomocowego przebiega tu mniej dynamicznie niż w metropoliach takich jak Gdańsk czy Gdynia, gdzie wskaźnik objęcia opieką socjalną wynosi zaledwie 3,1–3,4%.

Mimo że liczba osób potrzebujących maleje w zgodzie z ogólnokrajowym kierunkiem, gmina Prabuty pozostaje punktem o szczególnie wysokim zagęszczeniu potrzeb społecznych. Obciążenie tamtejszego

systemu opieki jest większe niż w większości pomorskich jednostek terytorialnych. Taka specyfika wymusza na Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej konieczność utrzymywania szerokiego zaplecza usługowego oraz gotowości do świadczenia zintensyfikowanego wsparcia mieszkańcom.

Tabela 4. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców w latach 2020–2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
województwo pomorskie	545	491	471	474	436
powiat kwidzyński	570	518	463	439	415
gmina Prabuty	1 099	1 008	914	882	882

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Tabela 5. Formy wsparcia na terenie gminy Prabuty w latach 2022–2024

Wyszczególnienie	Lata		
	2022	2023	2024
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej (kontrakt socjalny)	4	7	13
Liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami	315	261	209
Liczba osób korzystających z funduszu alimentacyjnego	116	107	95
Liczba rodzin korzystających z dodatku mieszkaniowego	243	279	290
Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty”		26	32
Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej	45	45	43
Liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystentów rodziny	16	42	34
Liczba dzieci umieszczonych w żłobku	0	0	24
Liczba dzieci objętych dożywianiem w szkole	383	350	346
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	348	337	326

źródło: opracowanie na podstawie danych z OPS Prabuty

W analizowanych latach zaobserwowano wyraźną tendencję spadkową w zakresie korzystania z najważniejszych form wsparcia społecznego. Najbardziej znacząca redukcja dotyczy kręgu odbiorców zasiłków rodzinnych i przynależnych do nich dodatków – grupa ta zmniejszyła się z 315 podmiotów w 2022 roku do 209 w 2024 roku. Wyraźny regres odnotowano także w statystykach dotyczących dożywiania uczniów w placówkach oświatowych, gdzie liczba dzieci objętych pomocą spadła z 383 do 346. Analogiczny kierunek zmian dotknął funduszu alimentacyjnego (spadek z 116 do 95 beneficjentów) oraz zasobów lokalowych gminy, w których liczba mieszkań komunalnych uległa uszczupleniu z 348 do 326 lokali.

Największą dynamikę wzrostu odnotowano w przypadku kontraktów socjalnych, gdzie liczba uczestników podskoczyła ponad trzykrotnie – z 4 osób na starcie do 13 w 2024 roku. Częściej wnioskowano także o dodatki mieszkaniowe; grono korzystających z nich rodzin powiększyło się z 243 do 290. Istotna zmiana zaszła w statystykach dotyczących procedury „Niebieskiej Karty” – o ile w 2022 roku nie figurowała ona w zestawieniu, o tyle w 2024 roku objęła już 32 rodziny.

Liczba podopiecznych w pieczy zastępczej wykazuje dużą stałość, utrzymując się w przedziale 4–5 dzieci. Z kolei zapotrzebowanie na usługi asystentów rodziny po nagłym wzroście w 2023 roku (do 42 rodzin) ustabilizowało się na poziomie 34 gospodarstw w roku kolejnym.

Tabela 6. Powody przyznania wsparcia w latach 2022–2024

Wyszczególnienie	Liczba rodzin		
	2022	2023	2024
długotrwała lub ciężka choroba	4	7	13
ubóstwo	315	261	209
niepełnosprawność	116	107	95
bezradność w sprawach opiek.- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem	243	279	290
potrzeba ochrony macierzyństwa		26	32
potrzeba ochrony macierzyństwa – w tym: potrzeba ochrony wielodzietności	45	45	43
alkoholizm	16	42	34
bezradność w sprawach opiek.- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem w tym: rodziny niepełne	0	0	24
bezdomność	383	350	346
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	348	337	326
narkomania	1	8	9
bezradność w sprawach opiek.- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem w tym: rodziny wielodzietne	4	1	3
przemoc domowa	2	1	2
zdarzenie losowe	3	0	1

źródło: opracowanie na podstawie danych z OPS Prabuty

W analizowanym czasie zauważalna jest istotna zmiana struktury problemów, z jakimi borykają się mieszkańcy. Podczas gdy kwestie materialne tracą na intensywności, rośnie znaczenie wyzwań opiekuńczych i zdrowotnych. W obszarach związanych z sytuacją materialną i socjalną odnotowano wyraźne tendencje zniżkowe – w obszarze dotyczącym ubóstwa liczba rodzin wymagających wsparcia finansowego zmalała z 315 do 209, grupa osób objętych pomocą przeciwdziałającą ubóstwu sukcesywnie się zmniejszała (z 383 do 346 osób), liczba rodzin otrzymujących pomoc z tytułu niepełnosprawności spadła ze 116 do 95, liczba osób potrzebujących wsparcia po opuszczeniu zakładu karnego również uległa obniżeniu (z 348 do 326 rodzin).

Niemniej jednak, analizowane dane wskazują na rosnące zapotrzebowanie na pomoc w obszarach bardziej złożonych, takich jak:

- ❑ Niewydolność opiekuńczo-wychowawcza – ogólna liczba rodzin z tym problemem wzrosła z 243 do 290. Na szczególną uwagę zasługują rodziny niepełne, które w 2024 roku pojawiły się w statystykach jako nowa grupa potrzebująca wsparcia (24 przypadki).

- ❓ Poważne schorzenia – ponad trzykrotnie zwiększyło się grono osób wymagających pomocy z powodu ciężkiej lub przewlekłej choroby (wzrost z 4 do 13 rodzin).
- ❓ Uzależnienia – choć skala zjawiska pozostaje relatywnie mała, liczba interwencji związanych z narkomanią wzrosła z 1 do 9 przypadków.
- ❓ Wsparcie macierzyństwa – w 2024 roku po raz pierwszy wykazano potrzebę ochrony macierzyństwa obejmując opieką 32 rodziny, co wcześniej nie występowało.

Wybrane wyzwania społeczne charakteryzują się mniejszą skalą lub brakiem stałego kierunku zmian. W przypadku alkoholizmu odnotowano gwałtowny, przejściowy skok liczby rodzin objętych pomocą w 2023 roku (z 16 do 42), po którym w kolejnym roku nastąpiła korekta i spadek do 34 gospodarstw. Stabilizację widać w obszarze wsparcia rodzin wielodzietnych – tutaj zapotrzebowanie utrzymuje się na stałym, niskim poziomie z minimalnym wahnięciem w 2024 roku (z 45 do 43 rodzin). Z kolei zjawiska takie jak przemoc domowa oraz skutki zdarzeń losowych mają w rejestrach Ośrodka Pomocy Społecznej charakter incydentalny i marginalny, dotyczący zaledwie od 0 do 3 rodzin w skali roku.

Bezrobocie

Zjawisko bezrobocia pozostaje jednym z głównych determinantów problemów społecznych w gminie. Na koniec 2024 roku w całym powiecie kwidzyńskim zarejestrowanych było 2 128 osób bezrobotnych.

Analiza powodów przyznawania dużej części świadczeń wynika ze złej sytuacji materialnej części mieszkańców. Aby przyrzeć się szczegółowym wskaźnikom, poniżej prezentujemy kluczowe informacje dotyczące sfery gospodarczej oraz kondycji lokalnego rynku pracy.

Tabela 7. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022	2023	2024
gmina Prabuty	941	982	1 015	1 040	1 069
powiat kwidzyński	1 053	1 086	1 112	1 140	1 185
województwo pomorskie	1351	1407	1461	1515	1567

źródło: opracowanie na podstawie danych GUS

W obszarze ogólnej liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON gmina Prabuty wykazuje stałą tendencję wzrostową. W 2020 roku wskaźnik ten wynosił 941 podmiotów na 10 tysięcy mieszkańców, a do 2024 roku wzrósł do poziomu 1069. Oznacza to stabilny przyrost aktywności gospodarczej o ponad 13% w badanym okresie. Podobną dynamikę widać w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, gdzie wskaźnik wzrósł z 687 do 776 na 10 tysięcy osób. Porównując te dane z szerszym kontekstem geograficznym, widać, że poziom przedsiębiorczości w Prabutach pozostaje niższy niż w powiecie kwidzyńskim oraz znacznie niższy niż średnia dla województwa pomorskiego. W 2024 roku powiat kwidzyński osiągnął wynik 1185 podmiotów na 10 tysięcy mieszkańców, a województwo pomorskie aż 1567. Choć gmina rozwija się dynamicznie, dystans do średniej wojewódzkiej utrzymuje się na poziomie około 500 podmiotów, co sugeruje, że główna aktywność gospodarcza regionu nadal koncentruje się w większych ośrodkach miejskich i pasie nadmorskim.

Tabela 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność na 10 tys. mieszkańców

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022	2023	2024
gmina Prabuty	687	721	740	759	776
powiat kwidzyński	768	796	816	839	872
województwo pomorskie	990	1033	1072	1113	1149

źródło: opracowanie na podstawie danych GUS

Najbardziej złożona sytuacja dotyczy rynku pracy i udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W gminie Prabuty wskaźnik ten w 2020 roku wynosił 5,4%, a po spadku do 4,85% w 2022 roku, ponownie wzrósł i ustabilizował się na poziomie 5,55% w 2024 roku. W tym samym czasie województwo pomorskie odnotowało systematyczny spadek bezrobocia z 4% w 2020 roku do 3,1% w 2024 roku.

Gmina Prabuty boryka się zatem z wyższym poziomem bezrobocia niż powiat i województwo, a jej trend jest mniej stabilny. Podczas gdy region pomorski sukcesywnie redukuje bezrobocie, w Prabutach wskaźnik ten w 2024 roku był niemal dwukrotnie wyższy niż średnia wojewódzka. Sugeruje to, że mimo rosnącej liczby mikroprzedsiębiorstw, lokalny rynek pracy nie generuje wystarczającej liczby stabilnych miejsc pracy, aby trwale obniżyć bezrobocie do poziomu notowanego w bogatszych częściach województwa.

Tabela 9. Udział bezrobotnych (%) zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022	2023	2024
gmina Prabuty	5,4	5,6	4,8	5,6	5,5
powiat kwidzyński	4,7	4,3	3,6	4,3	4,5
województwo pomorskie	4	3,4	3	3,1	3,1

źródło: opracowanie na podstawie danych GUS

DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

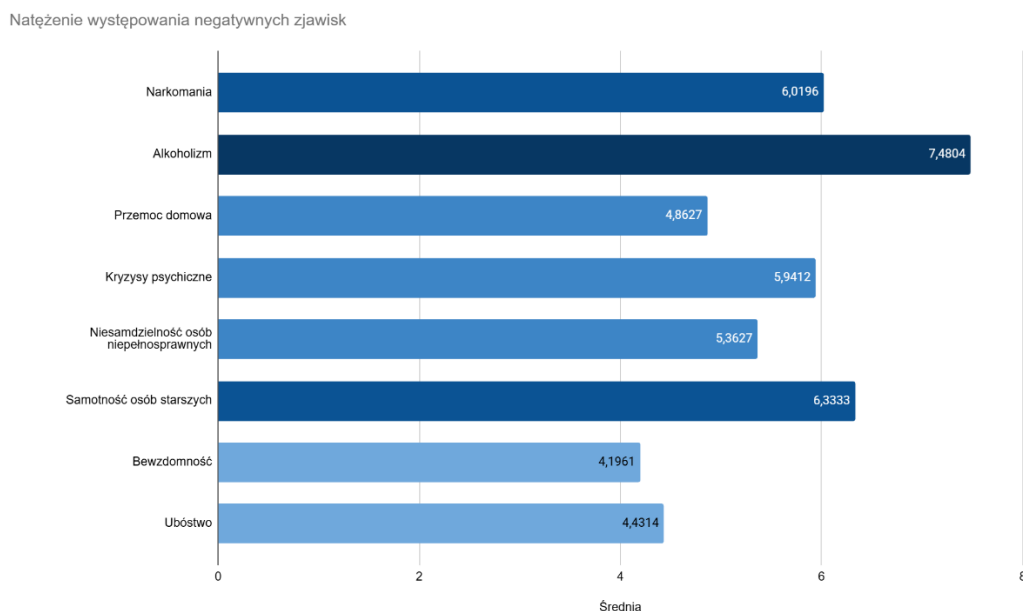
Wprowadzenie

Diagnoza problemów społecznych gminy Prabuty została opracowana w oparciu o szeroki zestaw danych ilościowych i jakościowych pozyskanych między innymi w ramach badań społecznych prowadzonych na terenie gminy Prabuty w latach 2022–2024¹. Podstawę analizy stanowiły: badania ankietowe mieszkańców gminy, analizy statystyczne danych administracyjnych (m.in. OPS, PUP, PCPR), wyniki badań diagnostycznych realizowanych na potrzeby opracowania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych oraz analizy przestrzenne wykonane w ramach delimitacji obszaru zdegradowanego. Uzupełnieniem danych ilościowych były informacje jakościowe pozyskane w toku warsztatów diagnostycznych oraz konsultacji z przedstawicielami instytucji pomocy społecznej, organizacji pozarządowych, pracownikami socjalnymi, a także osobami korzystającymi ze wsparcia. Zastosowana metodologia pozwoliła na wielowymiarową ocenę sytuacji społecznej, identyfikację obszarów kumulacji problemów oraz określenie skali i struktury potrzeb mieszkańców. Analiza opierała się zarówno na wskaźnikach obiektywnych (bezrobocie, ubóstwo, korzystanie z pomocy społecznej, dostępność usług), jak i subiektywnych ocenach mieszkańców dotyczących jakości życia i dostępności wsparcia.

Natężenie występowania problemów społecznych

Analiza danych pochodzących z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy Prabuty wskazuje na istotne zróżnicowanie natężenia problemów społecznych, przy czym część z nich ma charakter trwały i strukturalny.

Wykres 5. Natężenie występowania negatywnych zjawisk społecznych

¹ Na etapie opracowania Diagnozy Problemów Społecznych wykorzystano wyniki badań przeprowadzonych na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Prabuty (2022) oraz wyniki badań ankietowych zrealizowanych na potrzeby opracowania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych (2025).

Respondenci najczęściej wskazywali na zjawiska związane z uzależnieniami, samotnością oraz pogarszającą się kondycją psychiczną mieszkańców. Najwyżej ocenionym problemem społecznym okazał się alkoholizm – średnia jego natężenia wyniosła 7,48 w skali dziesięciopunktowej. Wysokie wartości uzyskały również wskaźniki odnoszące się do samotności osób starszych (6,33), kryzysów psychicznych (5,94) oraz niesamodzielności osób z niepełnosprawnościami (5,36). Zjawiska te potwierdzają nasilające się potrzeby wsparcia w obszarze zdrowia psychicznego, opieki długoterminowej i pomocy środowiskowej. Istotnym problemem pozostaje również bezrobocie i ubóstwo – choć ich natężenie oceniane jest niżej niż w przypadku problemów zdrowotnych, to nadal stanowią one istotny czynnik ryzyka marginalizacji społecznej. Na uwagę zasługuje także stosunkowo wysoki poziom występowania przemocy domowej, której natężenie respondenci ocenili średnio na 4,86 w dziesięciostopniowej skali.

Analiza przestrzenna przeprowadzona w ramach delimitacji obszarów zdegradowanych wskazuje, że kumulacja problemów społecznych występuje przede wszystkim w centralnej części miasta Prabuty oraz w wybranych sołectwach o niekorzystnej strukturze demograficznej i społeczno-ekonomicznej. Są to obszary charakteryzujące się wyższym poziomem bezrobocia, większym odsetkiem osób korzystających z pomocy społecznej, wyższą liczbą interwencji socjalnych i policyjnych oraz słabszym dostępem do usług społecznych. Zjawiska te nakładają się na siebie, powodując utrwalenie mechanizmów wykluczenia społecznego.

Skala i struktura problemów społecznych

Ubóstwo i zagrożenie wykluczeniem społecznym

Z badań wynika, że znaczna część gospodarstw domowych doświadcza trudności finansowych. Wskaźniki ubóstwa korelują z bezrobociem, niskimi kwalifikacjami zawodowymi oraz problemami zdrowotnymi. Najczęściej wskazywane problemy to:

- ❑ niskie dochody i niestabilne źródła utrzymania,
- ❑ trudności w pokrywaniu kosztów utrzymania,
- ❑ zależność od świadczeń społecznych.

W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się osoby starsze samotnie gospodarujące oraz rodziny wielodzietne.

Bezrobocie i bierność zawodowa

Analiza danych z Powiatowego Urzędu Pracy oraz diagnozy delimitacyjnej wskazuje na istotne zróżnicowanie przestrzenne poziomu bezrobocia. Najwyższe wskaźniki bezrobocia i długotrwałego pozostawania bez pracy odnotowano w wybranych jednostkach urbanistycznych miasta oraz w części sołectw peryferyjnych.

Problemy rynku pracy obejmują:

- ❑ wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych,

- ❑ niską mobilność zawodową,
- ❑ niedopasowanie kwalifikacji do lokalnego rynku pracy,
- ❑ niski poziom aktywności zawodowej części mieszkańców.

Zjawiska te mają bezpośredni wpływ na poziom wykluczenia społecznego oraz korzystanie z pomocy społecznej.

Problemy rodzinne i opiekuńczo-wychowawcze

Istotnym obszarem problemowym są trudności wychowawcze i opiekuńcze w rodzinach. Dane pochodzące z Ośrodka Pomocy Społecznej oraz z zespołów interdyscyplinarnych wskazują na utrzymującą się liczbę rodzin objętych wsparciem z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, przemocy domowej oraz problemów uzależnień. W badaniach ankietowych mieszkańcy wskazywali na potrzebę większego wsparcia rodzin z dziećmi, rozwoju usług asystenckich oraz oferty wsparcia dla dzieci i młodzieży. Z danych wynika, że:

- ❑ 66% respondentów wskazuje na potrzebę wsparcia rodzin w zakresie kompetencji wychowawczych,
- ❑ 38% badanych wskazuje na potrzebę wsparcia psychologicznego,
- ❑ 35% sygnalizuje potrzebę pomocy w sprawach urzędowych i organizacyjnych.

Najczęściej wskazywane formy wsparcia dla rodzin to:

- ❑ szkolenia i warsztaty kompetencji rodzicielskich,
- ❑ poradnictwo psychologiczne i rodzinne,
- ❑ pomoc asystenta rodziny,
- ❑ wsparcie materialne i rzeczowe.

Problemy osób starszych i niesamodzielnych

Starzenie się społeczeństwa stanowi jedno z kluczowych wyzwań społecznych gminy. Znaczny odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, w połączeniu z ograniczoną dostępnością usług opiekuńczych i zdrowotnych, powoduje wzrost zapotrzebowania na wsparcie w miejscu zamieszkania. Dane z pomocy społecznej wskazują na rosnącą liczbę osób korzystających z usług opiekuńczych, a jednocześnie na niewystarczającą liczbę usług środowiskowych w stosunku do potrzeb. Realizowane na terenie gminy Prabuty badania wykazały rosnące potrzeby w zakresie wsparcia osób starszych i niesamodzielnych. Najczęściej wskazywane deficyty dotyczą:

- ❑ dostępu do usług opiekuńczych i specjalistycznych (ponad 50% wskazań),
- ❑ pomocy w codziennym funkcjonowaniu,
- ❑ braku oferty wsparcia wytchnieniowego dla opiekunów rodzinnych.

Ponad 40% respondentów wskazuje na brak wystarczającej liczby usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, a niemal 38% dostrzega niedobór oferty wsparcia dziennego i środowiskowego.

Problemy zdrowia psychicznego i uzależnień

Znaczącym problemem społecznym pozostaje wzrost zaburzeń psychicznych oraz uzależnień. Badani wskazują na:

- ❑ wysoki poziom alkoholizmu (średnia ocena 7,48 w skali 1–10),
- ❑ nasilające się problemy depresyjne i lękowe,
- ❑ ograniczoną dostępność do specjalistów zdrowia psychicznego.

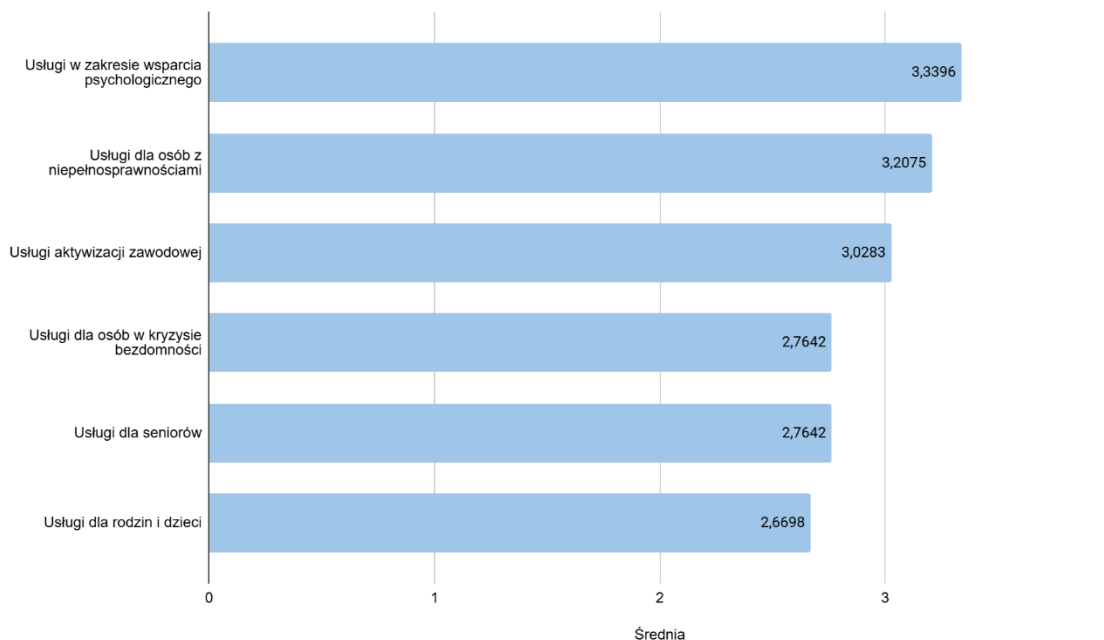
Dostęp do psychologa lub psychiatry oceniany jest jako niewystarczający, a czas oczekiwania na pomoc zbyt długi.

Ocena dostępności usług społecznych i poziomu wsparcia

Analiza wyników badań ankietowych wskazuje, że mieszkańcy gminy Prabuty umiarkowanie pozytywnie oceniają dostępność usług społecznych, przy czym oceny te są zróżnicowane w zależności od rodzaju wsparcia. Najwyżej oceniono dostępność usług z zakresu wsparcia psychologicznego (średnia 3,34 w pięciostopniowej skali), a także usług skierowanych do osób z niepełnosprawnościami (3,21). Relatywnie dobrze oceniana jest również dostępność usług aktywizacji zawodowej.

Wykres 6. Dostępność usług społecznych

Jak ocenia Pani/Pan dostępność usług społecznych w swojej gminie?

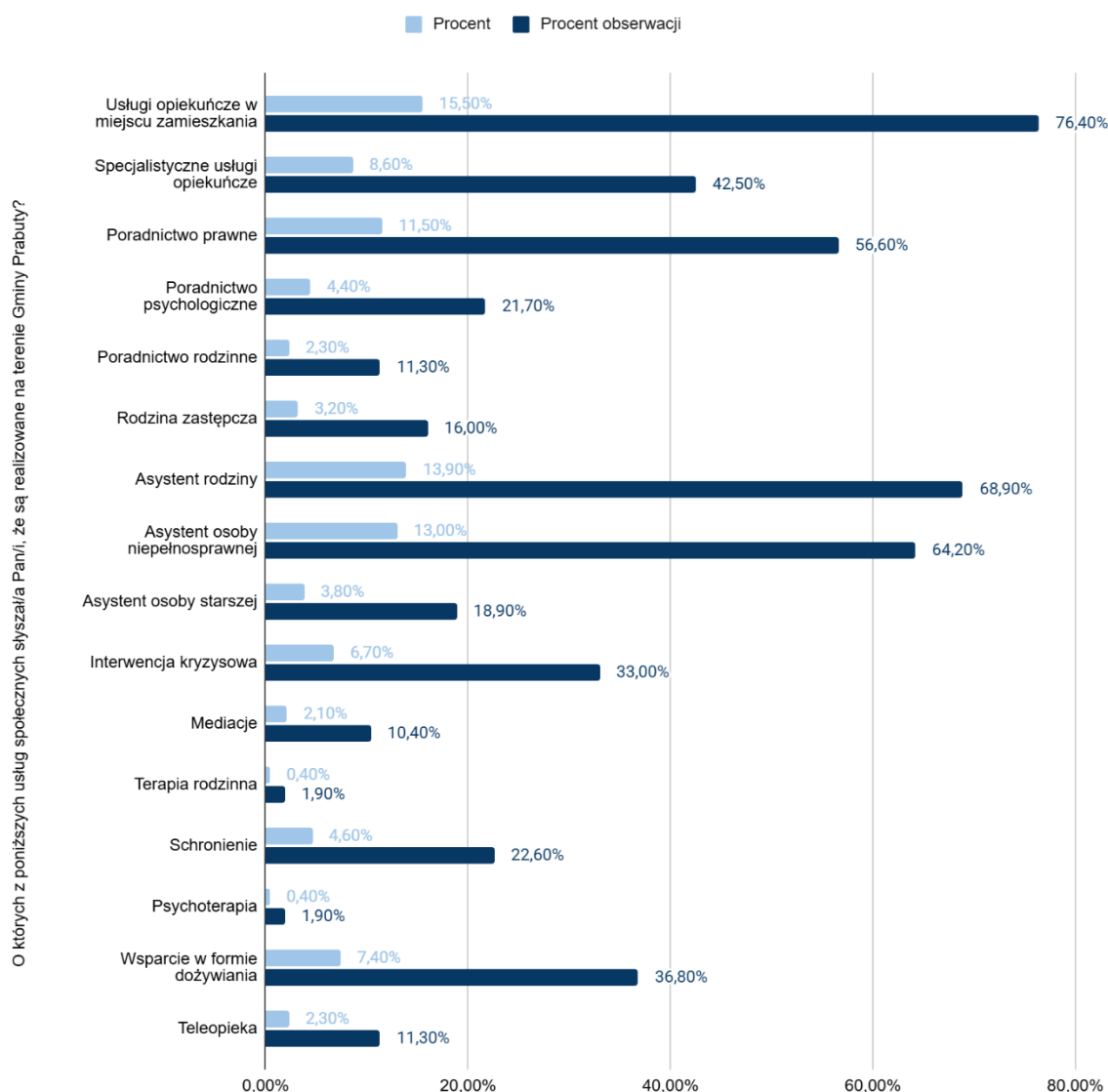

źródło: opracowanie na podstawie badań ankietowych (2025)

Znacznie niższe oceny uzyskały natomiast usługi skierowane do osób starszych oraz osób w kryzysie bezdomności – średnie wartości ocen w tych obszarach nie przekraczają poziomu 2,8. Oznacza to, że

respondenci postrzegają te formy wsparcia jako niewystarczające lub trudno dostępne. Szczególnie wyraźne deficyty odnotowano w zakresie usług opiekuńczych, w tym opieki długoterminowej oraz usług wytchnieniowych dla opiekunów nieformalnych. Z przeprowadzonych badań wynika również, że znaczna część mieszkańców nie ma pełnej wiedzy o dostępnych formach pomocy. Najczęściej rozpoznawalnymi formami wsparcia są usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania (76,4% wskazań), poradnictwo prawne (56,6%) oraz asystentura rodzinna (68,9%). Znacznie niższy poziom rozpoznawalności dotyczy takich form wsparcia jak teleopieka, wsparcie psychologiczne czy usługi interwencyjne, co może świadczyć o niedostatecznej informacji lub ograniczonej dostępności tych usług.

Wykres 7. Usługi realizowane na terenie gminy Prabuty

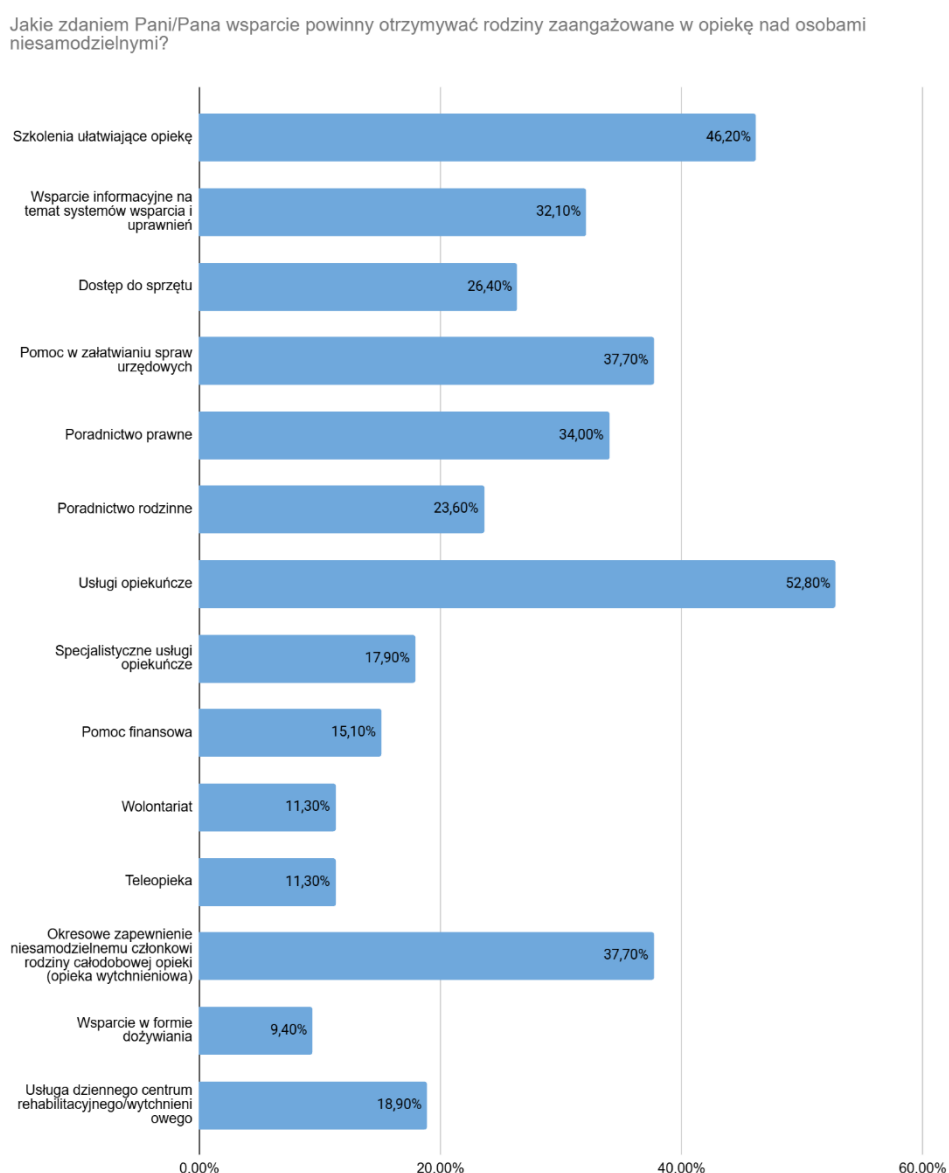

źródło: opracowanie na podstawie badań ankietowych (2025)

Oczekiwania i potrzeby w zakresie wsparcia społecznego

Analiza oczekiwań mieszkańców dotyczących systemu wsparcia społecznego wskazuje na silne zapotrzebowanie na rozwój usług ukierunkowanych na osoby niesamodzielne, rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz osoby doświadczające kryzysów życiowych. Wśród najczęściej wskazywanych form wsparcia dla rodzin osób wymagających opieki znalazły się: usługi opiekuńcze (52,8%), szkolenia i wsparcie dla opiekunów rodzinnych (46%), pomoc w uzyskaniu informacji o przysługujących świadczeniach (32%), dostęp do sprzętu wspomagającego (26%) oraz pomoc w załatwianiu spraw urzędowych (38%).

Wykres 8. Formy wsparcia, które powinny otrzymać rodziny zaangażowane w opiekę nad osobami niesamodzielnymi

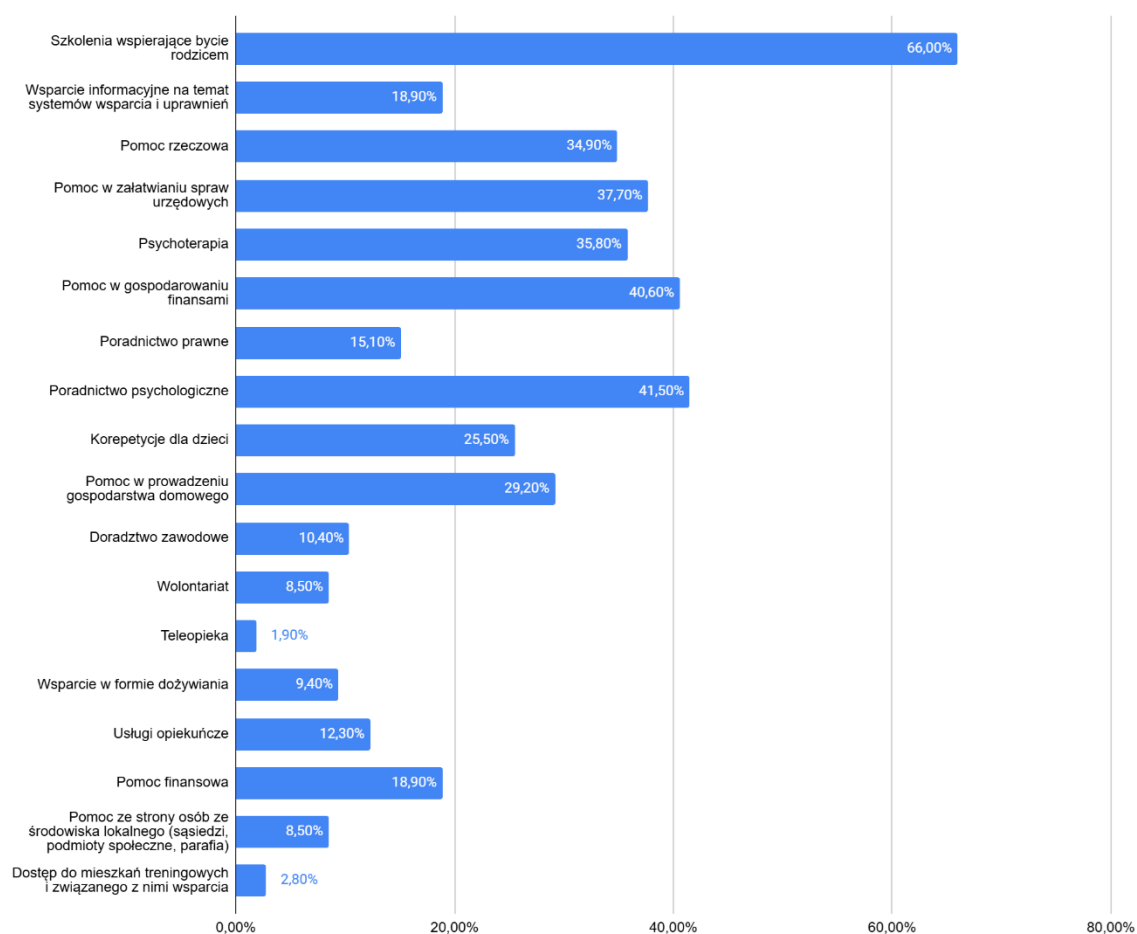

źródło: opracowanie na podstawie badań ankietowych (2025)

W przypadku rodzin, które nie radzą sobie z codziennym funkcjonowaniem osoby biorące udział w badania społecznych wskazywały konieczność wsparcia szkoleniowego (66%), poradnictwo psychologiczne (41,5%) oraz pomoc w gospodarowaniu finansami (40,6%). Wyraźnie akcentowana była również potrzeba rozwoju usług środowiskowych, takich jak asystentura rodzinna, pomoc sąsiedzka czy wsparcie środowiskowe dla dzieci i młodzieży.

Wykres 9. Formy wsparcia dla rodzin nie radzących sobie w codziennym funkcjonowaniu

Jakiego typu wsparcia potrzebują rodziny, które nie radzą sobie z codziennym funkcjonowaniem?

źródło: opracowanie na podstawie badań ankietowych (2025)

W odniesieniu do osób starszych i niesamodzielnych istotnym wnioskiem płynącym z badań jest potrzeba rozwoju usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania, w tym usług wytchnieniowych, dziennych form opieki oraz wsparcia opiekunów nieformalnych. Respondenci wskazywali także na konieczność zwiększenia dostępności mieszkań dostosowanych do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Zróżnicowanie przestrzenne problemów społecznych

Analiza przestrzenna przeprowadzona w ramach diagnozy delimitacyjnej wykazała znaczące zróżnicowanie natężenia problemów społecznych na terenie gminy. Najwyższy poziom koncentracji negatywnych zjawisk społecznych odnotowano na obszarach miejskich, w szczególności w centralnych częściach miasta oraz na osiedlach o wysokiej koncentracji zabudowy wielorodzinnej. Są to obszary charakteryzujące się wyższym udziałem osób korzystających z pomocy społecznej, większą liczbą rodzin objętych wsparciem z tytułu ubóstwa, bezrobocia i problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz większym natężeniem problemów związanych z przemocą i uzależnieniami. Jednocześnie analiza przestrzenna wykazała, że również na terenach wiejskich występują istotne problemy społeczne, choć mają one nieco inny charakter. Dominują tam trudności związane z ograniczonym dostępem do usług społecznych, transportem, izolacją społeczną osób starszych oraz niedostatecznym wsparciem dla rodzin opiekujących się osobami niesamodzielnymi. W niektórych sołectwach zauważalna jest kumulacja problemów wynikających z ubóstwa, starzenia się ludności oraz ograniczonego dostępu do infrastruktury społecznej.

Zidentyfikowane przestrzenie o najwyższym natężeniu problemów społecznych zostały zakwalifikowane jako obszary zdegradowane, co uzasadnia konieczność koncentracji działań rewitalizacyjnych i społecznych właśnie na tych terenach. Wskazano również obszary, które – mimo niższego poziomu problemów – wykazują tendencję do pogarszania się sytuacji społecznej i wymagają działań prewencyjnych.

Wnioski z diagnozy

Przeprowadzona diagnoza jednoznacznie wskazuje, że gmina Prabuty stoi przed złożonymi wyzwaniami społecznymi, wynikającymi zarówno z procesów demograficznych (starzenie się ludności, depopulacja), jak i społeczno-ekonomicznych (ubóstwo, bezrobocie, ograniczony dostęp do usług). Szczególnie istotnym problemem jest niedostateczna dostępność usług środowiskowych, w tym usług opiekuńczych, wsparcia dla osób niesamodzielných oraz wsparcia dla rodzin w kryzysie.

Jednym z kluczowych wniosków jest utrzymujące się zróżnicowanie poziomu jakości życia mieszkańców w zależności od miejsca zamieszkania. Analiza przestrzenna wykazała wyraźną koncentrację negatywnych zjawisk społecznych na obszarach o cechach peryferyjnych oraz w wybranych częściach miasta Prabuty, które zostały zidentyfikowane jako obszary zdegradowane. Na tych terenach kumulują się problemy związane z ubóstwem, bezrobociem, ograniczonym dostępem do usług społecznych, pogarszającym się stanem infrastruktury mieszkaniowej oraz wyższym natężeniem zjawisk kryzysowych, takich jak przemoc domowa, uzależnienia czy długotrwała zależność od świadczeń pomocowych.

Analiza danych ilościowych wskazuje, że istotnym problemem społecznym gminy pozostaje ograniczona dostępność usług społecznych, szczególnie tych o charakterze specjalistycznym. Mieszkańcy w badaniach ankietowych relatywnie nisko oceniali dostęp do usług wsparcia psychologicznego, pomocy dla osób z niepełnosprawnościami, usług dla seniorów oraz wsparcia w sytuacjach kryzysowych. Jednocześnie wyniki badań potwierdzają, że znaczna część respondentów ma trudność w identyfikowaniu dostępnych form pomocy lub nie posiada wystarczającej wiedzy na temat funkcjonujących na terenie gminy instytucji i form wsparcia. Wskazuje to na potrzebę wzmocnienia systemu informacji, koordynacji i dostępności usług społecznych.

Zgromadzone dane jednoznacznie potwierdzają narastające potrzeby w zakresie wsparcia rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. Respondenci wskazywali na rosnące zapotrzebowanie na asystenturę rodzinną, poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne, pomoc w sprawach bytowych oraz wsparcie w godzeniu obowiązków opiekuńczych z aktywnością zawodową. Szczególną grupą wymagającą systemowego wsparcia są rodziny z osobami niesamodzielnymi, w tym osobami z niepełnosprawnościami oraz osobami starszymi, dla których kluczowe znaczenie mają usługi opiekuńcze, wytchnieniowe i specjalistyczne. Z badań jednoznacznie wynika również, że starzenie się populacji gminy stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań rozwojowych. Wzrasta liczba osób starszych, często samotnych i wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Jednocześnie respondenci wskazują na niedostateczną dostępność usług skierowanych do seniorów, w tym usług opiekuńczych, aktywizujących oraz wsparcia środowiskowego. Potrzeby te nasilają się szczególnie w mniejszych miejscowościach, gdzie dostęp do instytucji i usług jest ograniczony.

Analiza danych z badań dotyczących problemów społecznych wskazuje również na utrzymywanie się zjawisk związanych z uzależnieniami, problemami zdrowia psychicznego oraz przemocą domową. Mimo funkcjonowania systemu wsparcia, respondenci sygnalizują niedostateczną dostępność specjalistycznej pomocy, w tym terapii uzależnień, wsparcia psychologicznego i interwencji kryzysowej. Zjawiska te częściej występują na obszarach o gorszych warunkach społeczno-ekonomicznych, co potwierdza konieczność prowadzenia zintegrowanych i terytorialnie ukierunkowanych działań. Wyniki badań wskazują również na potrzebę wzmocnienia potencjału instytucjonalnego systemu pomocy społecznej. Pracownicy instytucji publicznych oraz uczestnicy badań podkreślali rosnące obciążenie kadrowe, konieczność podnoszenia kompetencji zawodowych oraz potrzebę lepszej koordynacji działań między instytucjami. Jednocześnie widoczny jest potencjał rozwojowy w postaci aktywności organizacji pozarządowych i lokalnych liderów społecznych, który jednak wymaga systemowego wsparcia i stabilnych mechanizmów współpracy.

Podsumowując, diagnoza potwierdza, że gmina Prabuty stoi przed złożonymi wyzwaniami społecznymi, których rozwiązanie wymaga zintegrowanego, długofalowego podejścia. Kluczowe znaczenie ma rozwój usług środowiskowych, wzmocnienie działań profilaktycznych, poprawa dostępności usług społecznych oraz konsekwentna realizacja procesu deinstytucjonalizacji. Jednocześnie istnieje potencjał do budowania lokalnego systemu wsparcia opartego na współpracy samorządu, organizacji pozarządowych i mieszkańców, co stanowi solidną podstawę dla realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032.

Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jeden z kluczowych elementów procesu diagnostycznego poprzedzającego opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032. Jej celem jest syntetyczne ujęcie najważniejszych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, które wpływają na jakość życia mieszkańców oraz skuteczność lokalnej polityki społecznej. Analiza ta pozwala na kompleksowe rozpoznanie zarówno potencjałów, jak i barier rozwojowych gminy, stanowiąc punkt wyjścia do formułowania celów strategicznych i kierunków działań odpowiadających na realne potrzeby społeczności lokalnej.

Analiza SWOT została opracowana w sposób syntetyczny i kompleksowy, obejmując cztery kluczowe obszary: mocne strony (wewnętrzne zasoby i atuty gminy), słabe strony (wewnętrzne bariery i deficyty), szanse (czynniki zewnętrzne sprzyjające rozwojowi) oraz zagrożenia (czynniki zewnętrzne mogące ograniczać skuteczność podejmowanych działań). Uwzględnia ona zarówno perspektywę instytucjonalną, jak i społeczną, pozwalając na wielowymiarową ocenę aktualnej sytuacji społecznej gminy Prabuty.

Przeprowadzona analiza SWOT stanowi nie tylko syntetyczne podsumowanie stanu istniejącego, lecz przede wszystkim narzędzie planistyczne, które umożliwia identyfikację kluczowych wyzwań rozwojowych oraz określenie kierunków interwencji publicznej. Jej wyniki stanowią bezpośrednią podstawę do formułowania celów strategicznych, operacyjnych i działań zawartych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2026–2032, a także do zapewnienia spójności dokumentu z lokalnymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi oraz procesami deinstytucjonalizacji usług społecznych.

MOCNE STRONY

- ❑ Funkcjonujący Ośrodek Pomocy Społecznej posiadający doświadczenie w realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, pracy socjalnej oraz współpracy międzyinstytucjonalnej.
- ❑ Doświadczenie gminy w realizacji programów społecznych oraz projektów finansowanych ze środków zewnętrznych.
- ❑ Działające struktury współpracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej (zespół interdyscyplinarny).
- ❑ Relatywnie dobra dostępność podstawowych usług społecznych na terenie miasta Prabuty.
- ❑ Aktywność części organizacji pozarządowych i lokalnych liderów społecznych.
- ❑ Rosnąca świadomość znaczenia wsparcia środowiskowego oraz pracy z rodziną.
- ❑ Istniejące doświadczenia w realizacji działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży.
- ❑ Spójność lokalnych dokumentów strategicznych z polityką społeczną na poziomie regionalnym i krajowym.

SŁABE STRONY

- ❑ Ograniczona dostępność specjalistycznych usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym, w szczególności dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.
- ❑ Niedostatecznie rozwinięte formy wsparcia mieszkaniowego (brak lub niewystarczająca liczba mieszkań wspomaganych i treningowych).
- ❑ Ograniczona oferta usług wytchnieniowych, w tym brak całodobowej pomocy wytchnieniowej.
- ❑ Niewystarczające zasoby kadrowe w systemie pomocy społecznej w relacji do rosnących potrzeb mieszkańców.
- ❑ Nierówny dostęp do usług społecznych pomiędzy miastem a obszarami wiejskimi gminy.
- ❑ Ograniczony zakres systematycznej diagnozy potrzeb i monitorowania skuteczności działań społecznych.
- ❑ Niewystarczające wykorzystanie potencjału wolontariatu oraz działań samopomocowych.
- ❑ Ograniczona infrastruktura lokalowa umożliwiająca rozwój nowych form usług środowiskowych.

SZANSE

- ❑ Krajowa i regionalna polityka społeczna promująca deinstytucjonalizację usług społecznych oraz rozwój usług środowiskowych.
- ❑ Dostępność środków z funduszy Unii Europejskiej (w szczególności EFS+) oraz programów krajowych wspierających rozwój usług społecznych.
- ❑ Możliwość rozszerzania współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej.
- ❑ Rozwój nowych form wsparcia, takich jak mieszkania wspomagane, treningowe, usługi asystenckie i wytchnieniowe.
- ❑ Rosnące zainteresowanie mieszkańców aktywnością społeczną i wolontariatem.
- ❑ Postęp technologiczny umożliwiający rozwój usług zdalnych (teleopieka, e-usługi społeczne).
- ❑ Możliwość integracji usług społecznych w ramach bardziej zintegrowanych struktur organizacyjnych.
- ❑ Wzrost znaczenia profilaktyki i wczesnej interwencji w polityce społecznej.

ZAGROŻENIA

- ❑ Niekorzystne trendy demograficzne, w tym starzenie się społeczeństwa oraz odpływ osób młodych.
- ❑ Wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze przy jednoczesnym ograniczeniu zasobów kadrowych.

- ❑ Ryzyko niewystarczającego finansowania zadań własnych gminy w obszarze polityki społecznej.
- ❑ Zmienność przepisów prawa wpływających na organizację i finansowanie usług społecznych.
- ❑ Ryzyko przeciążenia instytucji pomocy społecznej dodatkowymi obowiązkami bez adekwatnego wsparcia finansowego.
- ❑ Utrzymywanie się problemów społecznych takich jak uzależnienia, przemoc domowa i ubóstwo.
- ❑ Rosnące natężenie zjawiskami przemocy w Internecie, kryzysami psychicznymi i zjawiskami związanymi z dezintegracją grup społecznych.
- ❑ Ograniczona gotowość części mieszkańców do korzystania z nowych, środowiskowych form wsparcia.
- ❑ Trudności w zapewnieniu trwałości projektów realizowanych ze środków zewnętrznych po zakończeniu finansowania.

Analiza SWOT wskazuje na konieczność dalszego rozwoju **środowiskowych, zindywidualizowanych form wsparcia**, wzmocnienia potencjału instytucjonalnego gminy oraz stopniowego ograniczania rozwiązań instytucjonalnych, zgodnie z założeniami deinstytucjonalizacji usług społecznych.

WNIOSKI STRATEGICZNE Z ANALIZY SWOT

Priorytetem strategii powinien być rozwój usług środowiskowych jako podstawowej formy wsparcia mieszkańców.

Wysoki poziom zapotrzebowania na usługi opiekuńcze, asystenckie i wsparcie rodzin przy jednoczesnych ograniczeniach instytucjonalnych wskazuje na konieczność systematycznego rozwijania usług świadczonych w miejscu zamieszkania oraz w środowisku lokalnym.

Niezbędne jest stopniowe ograniczanie instytucjonalnych form pomocy całodobowej na rzecz form alternatywnych.

Wnioski z diagnozy potwierdzają zasadność rozwoju mieszkań wspomaganych i treningowych oraz usług wytchnieniowych jako kluczowych instrumentów deinstytucjonalizacji, spójnych z Lokalnym Planem Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych.

Wzmocnienie systemu wsparcia rodziny powinno stanowić jedno z głównych narzędzi profilaktyki wykluczenia społecznego.

Analiza SWOT wskazuje, że inwestowanie w asystenturę rodzinną, poradnictwo oraz środowiskowe formy wsparcia dzieci i młodzieży pozwala ograniczać skalę interwencji kryzysowych oraz ryzyko umieszczania dzieci w pieczy instytucjonalnej.

Rozwój usług dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami wymaga podejścia kompleksowego i długofalowego.

Starzenie się społeczeństwa oraz wzrost liczby osób wymagających wsparcia powodują konieczność równoległego rozwijania usług opiekuńczych, asystenckich, wytchnieniowych oraz działań aktywizujących i integrujących społecznie.

Istotnym kierunkiem działań powinno być wzmacnianie roli organizacji pozarządowych i wolontariatu.

Potencjał lokalnych organizacji społecznych oraz wolontariuszy powinien być systemowo włączany w realizację zadań publicznych poprzez zlecanie usług, partnerstwa projektowe oraz działania animujące aktywność obywatelską.

Skuteczna realizacja strategii wymaga rozwoju potencjału instytucjonalnego systemu pomocy społecznej.

Konieczne jest wzmacnianie kompetencji kadr, dostosowywanie struktur organizacyjnych do nowych form usług oraz rozwój systemów koordynacji, monitoringu i ewaluacji działań społecznych.

Realizacja strategii powinna opierać się na ścisłej koordynacji z innymi dokumentami strategicznymi gminy.

Spójność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych z Lokalnym Planem Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych, Strategią Rozwoju Gminy oraz programami sektorowymi zwiększy skuteczność działań i umożliwi efektywne pozyskiwanie środków zewnętrznych.

Należy rozwijać systematyczną diagnozę i monitoring problemów społecznych.

Regularna analiza potrzeb mieszkańców oraz ocena efektywności realizowanych działań pozwolą na elastyczne dostosowywanie strategii do zmieniających się uwarunkowań społecznych i demograficznych.

Ocena zdolności realizacji usług społecznych

Ocena zdolności gminy Prabuty do realizacji usług społecznych w perspektywie lat 2026–2032 oparta została na analizie zasobów Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (M-GOPS), sieci placówek oświatowych oraz aktywności organizacji pozarządowych.

Gmina dysponuje stabilną strukturą instytucjonalną, która umożliwia wykonywania zadań własnych polegających na świadczeniu usług społecznych, niemniej jednak kluczowy problem, jakim są dynamiczne zmiany demograficzne, determinuje kierunki strategicznych interwencji w sferze usług społecznych. Gmina Prabuty dysponuje funkcjonującym systemem pomocy społecznej, którego kluczowym elementem jest Ośrodek Pomocy Społecznej realizujący zarówno zadania własne, jak i zlecone z zakresu administracji rządowej. Istnieją struktury umożliwiające realizację pracy socjalnej, świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, a także działań aktywizujących i wspierających rodziny oraz osoby w kryzysie. Atutem jest doświadczenie kadry OPS oraz jej znajomość lokalnych uwarunkowań społecznych.

Jednocześnie analiza wykazała ograniczoną dostępność wyspecjalizowanych usług środowiskowych, w tym usług opiekuńczych, asystenckich, wytchnieniowych czy wsparcia środowiskowego dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Obciążenie pracowników zadaniami administracyjnymi wpływa na ograniczone możliwości prowadzenia pracy środowiskowej o charakterze długofalowym.

Tabela 10. Zestawienie problemów i potencjałów w obszarze pomocy społecznej

Obszar	Zidentyfikowane problemy	Potencjały i zasoby
Organizacja systemu pomocy społecznej	Duże obciążenie OPS zadaniami administracyjnymi; ograniczone zasoby kadrowe; rosnąca liczba klientów	Doświadczona kadra, funkcjonujące procedury, współpraca międzyinstytucjonalna
Usługi społeczne	Niedostateczna liczba usług środowiskowych i specjalistycznych; ograniczony dostęp do usług wytchnieniowych i asystenckich	Możliwość rozwoju usług w oparciu o środki zewnętrzne; rosnące doświadczenie NGO
Wsparcie rodzin i dzieci	Występowanie problemów opiekuńczo-wychowawczych, ubóstwa i bezradności	Funkcjonowanie asystentury rodzinnej, doświadczenie w pracy środowiskowej
Osoby starsze i z niepełnosprawnościami	Starzenie się społeczeństwa, wzrost niesamodzielności, ograniczona dostępność usług opiekuńczych	Potencjał rozwoju usług środowiskowych, teleopieki i wolontariatu
Integracja społeczna i aktywizacja	Niska aktywność części mieszkańców, wykluczenie społeczne	Aktywność lokalnych liderów, możliwość rozwoju inicjatyw społecznych
Zarządzanie i koordynacja	Ograniczone zasoby kadrowe i finansowe	Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, rozwój współpracy międzysektorowej

Dane diagnostyczne wskazują na kumulację problemów społecznych w części obszarów gminy, w szczególności w zakresie ubóstwa, długotrwałego bezrobocia, niesamodzielności osób starszych, problemów zdrowia psychicznego oraz deficytów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach. Zjawiska

te wzajemnie się wzmacniają, generując zapotrzebowanie na zintegrowane, wielowymiarowe formy wsparcia.

Jednocześnie system pomocy społecznej funkcjonuje w warunkach rosnącego zapotrzebowania na usługi, przy ograniczonych zasobach kadrowych i finansowych. Wyzwanie stanowi także zapewnienie ciągłości wsparcia oraz koordynacji działań między różnymi instytucjami i sektorami.

Tabela 11. Ocena zdolności do realizacji zadań

Obszar analizy	Ocena zdolności	Wnioski i rekomendacje
Zasoby Kadrowe	Umiarkowana - dobry poziom kompetencji kadry, przy rosnących obciążeniach pracowników socjalnych ze względu na starzenie się populacji	Konieczność stałego podnoszenia kompetencji kadr w zakresie deinstytucjonalizacji oraz wsparcia psychicznego
Infrastruktura	Dobra – stabilna sieć szkół i placówek wsparcia. Barierą jest dostępność architektoniczna i cyfrowa w niektórych obiektach	Kontynuacja modernizacji obiektów pod kątem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami
Finansowanie	Dobra, obciążona rosnącymi obciążeniami z tytułu wydatków na DPS i usługi opiekuńcze. Podkreśla się dużą skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych (EFS+, FEPŻ)	Dywersyfikacja źródeł finansowania; priorytetyzacja wydatków na profilaktykę i usługi środowiskowe zamiast usług instytucjonalnych
Dostępność usług	Nierównomierna – naturalnie dobra dostępność usług (uwarunkowania lokalizacyjne) w mieście, ograniczona na terenach wiejskich (wykluczenie transportowe i informacyjne)	Rozwój usług „door-to-door” oraz cyfrowych kanałów kontaktu (teleopieka) w sołectwach

W celu zapewnienia ciągłości i wysokiej jakości usług, rekomenduje się następujące główne działania mitygujące:

- ❑ przeciwdziałanie wykluczeniu terytorialnemu poprzez zwiększenie mobilności pracowników socjalnych i asystentów rodziny na terenach wiejskich,
- ❑ rozszerzenie oferty usług opiekuńczych i specjalistycznych w miejscu zamieszkania, co ograniczy konieczność kosztownego kierowania mieszkańców do Domów Pomocy Społecznej,
- ❑ ścisła współpraca między oświatą, pomocą społeczną a organizacjami NGO w celu tworzenia zintegrowanych centrów usług społecznych.

Analiza zdolności gminy Prabuty do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej wskazuje, że gmina dysponuje solidnymi podstawami instytucjonalnymi oraz znaczącym potencjałem rozwojowym, jednak stoi również przed istotnymi wyzwaniami wynikającymi ze zmian demograficznych, rosnących potrzeb społecznych oraz ograniczonych zasobów organizacyjnych. Kluczowym kierunkiem działań na kolejne lata powinno być wzmocnienie systemu usług środowiskowych, poprawa koordynacji działań międzyinstytucjonalnych oraz rozwój lokalnych zasobów ludzkich i organizacyjnych, co umożliwi skuteczniejszą realizację celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty.

CELE GŁÓWNE, CELE SZCZEGÓŁOWE I ICH REALIZACJA

Wizja, misja i cel główny

Wizja

Gmina Prabuty jako wspólnota solidarna i odpowiedzialna społecznie, w której mieszkańcy – niezależnie od wieku, stanu zdrowia i sytuacji życiowej – mają zapewniony dostęp do dostępnych, wysokiej jakości usług społecznych świadczonych przede wszystkim w środowisku lokalnym, sprzyjających samodzielności, integracji społecznej oraz godnemu życiu.

Wizja zakłada stopniowe odejście od instytucjonalnych form wsparcia na rzecz rozwiązań środowiskowych, opartych na współpracy samorządu, organizacji społecznych, wolontariuszy i mieszkańców.

Misja

Misją gminy Prabuty w obszarze polityki społecznej jest skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych oraz zapobieganie ich narastaniu poprzez rozwój zintegrowanego systemu usług społecznych, ukierunkowanego na wzmocnienie samodzielności osób i rodzin, wsparcie rodziny, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz deinstytucjonalizację pomocy społecznej.

Realizacja misji odbywać się będzie poprzez współpracę podmiotów publicznych i niepublicznych, wykorzystanie potencjału lokalnej społeczności oraz ciągłe doskonalenie jakości świadczonych usług.

Cel główny strategii

Poprawa jakości życia mieszkańców gminy Prabuty poprzez rozwój zintegrowanego, dostępnego i środowiskowego systemu usług społecznych, sprzyjającego samodzielności, integracji społecznej oraz stopniowej deinstytucjonalizacji pomocy społecznej.

Cel główny stanowi bezpośrednią odpowiedź na zidentyfikowane w analizie SWOT potrzeby i wyzwania społeczne gminy oraz wyznacza nadrzędny kierunek działań realizowanych w ramach strategii w latach 2026–2032.

Cele strategiczne

CEL GŁÓWNY 1

Zapewnienie mieszkańcom gminy Prabuty dostępu do zintegrowanego systemu wsparcia społecznego, sprzyjającego poprawie jakości życia oraz ograniczaniu zjawisk wykluczenia społecznego

Cele operacyjne i kierunki działań

1.1. Rozwój dostępnych i dopasowanych do lokalnych potrzeb form pomocy społecznej

- ❑ doskonalenie pracy socjalnej, w tym pracy środowiskowej i pracy z rodziną,
- ❑ rozwój poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, prawnego, rodzinnego),
- ❑ indywidualizacja wsparcia w oparciu o diagnozę sytuacji osób i rodzin.

1.2. Integracja działań instytucji i podmiotów działających w sferze społecznej

- ❑ wzmacnianie współpracy pomiędzy jednostkami samorządu, placówkami oświaty, ochrony zdrowia, Policją i organizacjami pozarządowymi,
- ❑ koordynacja działań pomocowych na poziomie lokalnym.

CEL GŁÓWNY 2

Wzmocnienie funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodziny oraz stworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu rozwojowi dzieci i młodzieży

Cele operacyjne i kierunki działań

2.1. Rozwijanie systemu wsparcia rodzin przeżywających trudności

- ❑ rozwój asystentury rodzinnej,
- ❑ wsparcie rodzin w kryzysie, w tym rodzin zagrożonych odebraniem dzieci.

2.2. Przeciwdziałanie przemocy domowej i innym formom dysfunkcji rodzinnych

- ❑ realizacja działań profilaktycznych i edukacyjnych,
- ❑ wzmacnianie roli zespołu interdyscyplinarnego.

2.3. Rozwój środowiskowych form wsparcia dla dzieci i młodzieży

- ❑ prowadzenie i rozwój świetlic środowiskowych, socjoterapeutycznych i opiekuńczych,
- ❑ działania profilaktyczne i wychowawcze realizowane we współpracy z organizacjami społecznymi i wolontariuszami.

CEL GŁÓWNY 3

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami poprzez wspieranie ich samodzielności i aktywności

Cele operacyjne i kierunki działań

3.1. Rozwój usług wspierających niezależne życie

- ❑ rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych świadczonych w miejscu zamieszkania,
- ❑ rozwój usług asystenckich,
- ❑ zapewnienie dostępu do całodobowej pomocy wytchnieniowej.

3.2. Rozwój form mieszkaniowych o charakterze wspierającym

- ❑ tworzenie i rozwój mieszkań wspomaganych,
- ❑ tworzenie i rozwój mieszkań treningowych.

3.3. Aktywizacja społeczna i integracja środowiskowa

- ❑ wspieranie klubów seniora i inicjatyw międzypokoleniowych,
- ❑ rozwój wolontariatu na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

CEL GŁÓWNY 4

Ograniczanie negatywnych skutków uzależnień

Cele operacyjne i kierunki działań

4.1. Profilaktyka uzależnień i zachowań ryzykownych

- ❑ realizacja programów profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych,
- ❑ działania edukacyjne we współpracy z placówkami oświatowymi i organizacjami pozarządowymi.

4.2. Zapewnienie dostępności pomocy terapeutycznej i wsparcia środowiskowego

- ❑ wsparcie osób uzależnionych oraz ich rodzin,
- ❑ rozwój grup wsparcia i form samopomocowych.

CEL GŁÓWNY 5

Stopniowa deinstytucjonalizacja usług społecznych poprzez rozwój lokalnych, środowiskowych i zindywidualizowanych form wsparcia

Cele operacyjne i kierunki działań

5.1. Ograniczanie stosowania instytucjonalnych form pomocy całodobowej

- ❑ rozwój usług świadczonych w środowisku lokalnym jako alternatywy dla opieki instytucjonalnej,
- ❑ indywidualne planowanie procesu usamodzielniania osób korzystających z pomocy społecznej.

5.2. Rozwój środowiskowych i mieszkaniowych form wsparcia

- ❑ tworzenie mieszkań wspomaganych i treningowych,
- ❑ rozwój usług opiekuńczych, asystenckich i wytnienionych, w tym całodobowych.

5.3. Włączanie organizacji pozarządowych i wolontariuszy w realizację usług społecznych

- ❑ zlecanie realizacji zadań publicznych organizacjom społecznym,
- ❑ rozwój wolontariatu jako uzupełniającej formy wsparcia mieszkańców.

CEL GŁÓWNY 6

Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego podmiotów realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej

Cele operacyjne i kierunki działań

6.1. Rozwój kompetencji kadr systemu pomocy społecznej

- ❑ podnoszenie kwalifikacji pracowników OPS oraz innych jednostek,
- ❑ wdrażanie nowych metod pracy środowiskowej i usługowej.

6.2. Rozwój organizacyjny i infrastrukturalny systemu pomocy społecznej

- ❑ dostosowanie struktur organizacyjnych do realizacji usług środowiskowych,
- ❑ przygotowanie do ewentualnego rozszerzania zakresu usług (np. w formule CUS).

6.3. Doskonalenie systemu współpracy i zarządzania usługami społecznymi

- ❑ rozwój systemów monitoringu i ewaluacji działań,
- ❑ koordynacja Strategii z Lokalnym Planem Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych.

PROGNOZA ZMIAN W ZAKRESIE OBJĘTYM STRATEGIĄ

Prognoza zmian społecznych dla gminy Prabuty została opracowana w oparciu o wyniki diagnozy społecznej, analizę SWOT, wnioski płynące z realizacji dotychczasowej Strategii Rozwiązywania

Problemów Społecznych oraz założenia Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych. Uwzględni ona również kierunki polityki społecznej na poziomie krajowym i regionalnym oraz przewidywane trendy demograficzne i społeczne.

Zmiany demograficzne i ich konsekwencje społeczne

W perspektywie obowiązywania strategii prognozuje się dalsze pogłębianie niekorzystnych procesów demograficznych, w tym starzenie się ludności, spadek liczby osób w wieku produkcyjnym oraz utrzymywanie się odpływu młodych mieszkańców do większych ośrodków miejskich. Zjawiska te będą skutkować rosnącym zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze, wsparcie dla osób niesamodzielnych, a także rozwój usług środowiskowych umożliwiających możliwie długie funkcjonowanie w miejscu zamieszkania. Jednocześnie zwiększy się znaczenie działań wzmacniających więzi społeczne i przeciwdziałających samotności osób starszych.

Zmiany w strukturze potrzeb społecznych

Prognozuje się wzrost złożoności problemów społecznych, które coraz częściej będą miały charakter wielowymiarowy – łączący kwestie ubóstwa, bezradności opiekuńczo-wychowawczej, problemów zdrowotnych, uzależnień oraz wykluczenia społecznego. Wzrośnie zapotrzebowanie na zindywidualizowane formy wsparcia, w tym usługi asystenckie, poradnictwo specjalistyczne, wsparcie środowiskowe oraz działania integrujące osoby zagrożone marginalizacją społeczną. Coraz większego znaczenia nabierze praca socjalna ukierunkowana na wzmacnianie samodzielności i kompetencji życiowych beneficjentów.

Przewidywane kierunki rozwoju usług społecznych

W nadchodzących latach kluczowym kierunkiem rozwoju będzie stopniowe odchodzenie od instytucjonalnych form pomocy na rzecz usług świadczonych w środowisku lokalnym. Rozwój mieszkań wspomaganych i treningowych, usług opiekuńczych i asystenckich, a także wsparcia wytchnieniowego stanie się jednym z podstawowych narzędzi realizacji polityki społecznej. Jednocześnie wzrośnie znaczenie współpracy międzysektorowej, w tym z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej, które będą istotnym partnerem w realizacji usług społecznych.

Prognoza w zakresie rodzin i dzieci

W obszarze wsparcia rodziny przewiduje się utrzymujące się zapotrzebowanie na usługi asystenckie, poradnictwo specjalistyczne oraz działania profilaktyczne ukierunkowane na dzieci i młodzież. Wzrośnie znaczenie wczesnej interwencji oraz działań zapobiegających umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej. Jednocześnie rozwój środowiskowych form wsparcia, takich jak świetlice środowiskowe czy programy edukacyjno-wychowawcze, będzie miał kluczowe znaczenie dla ograniczania ryzyka wykluczenia społecznego młodych mieszkańców gminy.

Przewidywane zmiany w obszarze uzależnień i zdrowia psychicznego

Prognozuje się utrzymywanie się problemów związanych z uzależnieniami oraz wzrost znaczenia problemów zdrowia psychicznego, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. Odpowiedzią na te wyzwania będzie dalszy rozwój działań profilaktycznych, wczesnej interwencji oraz wsparcia terapeutycznego, realizowanych w ścisłej współpracy pomiędzy instytucjami pomocy społecznej, ochrony zdrowia i oświaty. Szczegółne znaczenie będzie miało rozwijanie lokalnych form wsparcia środowiskowego i grup samopomocowych.

Przewidywane zmiany organizacyjne i instytucjonalne

W okresie obowiązywania strategii spodziewany jest dalszy rozwój systemu zarządzania usługami społecznymi, w tym wzrost roli koordynacji międzyinstytucjonalnej, cyfryzacji procesów oraz profesjonalizacji kadr pomocy społecznej. Coraz większego znaczenia nabierać będzie monitorowanie efektów działań oraz elastyczne dostosowywanie oferty wsparcia do zmieniających się potrzeb mieszkańców. Wzrośnie również rola partnerstw lokalnych i inicjatyw oddolnych jako istotnego elementu systemu wsparcia społecznego.

Podsumowanie prognozy

Prognozowane zmiany wskazują, że skuteczna realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty w latach 2026–2032 wymagać będzie konsekwentnego rozwijania usług środowiskowych, wzmacniania potencjału instytucjonalnego oraz stałego dostosowywania działań do dynamicznie zmieniających się potrzeb społecznych. Przyjęty kierunek rozwoju sprzyjać będzie poprawie jakości życia mieszkańców, zwiększeniu ich samodzielności oraz budowaniu spójnej, solidarnej i odpornej społeczności lokalnej.

SYSTEM ZARZĄDZANIA I AKTUALIZACJI STRATEGII

System zarządzania Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032 został zaprojektowany w sposób zapewniający skuteczną koordynację działań, przejrzysty podział kompetencji oraz spójność realizacji celów strategicznych z innymi dokumentami planistycznymi gminy, w tym w szczególności z Lokalnym Planem Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych.

Za strategiczny nadzór nad realizacją Strategii odpowiada **Rada Miejska w Prabutach**, która podejmuje uchwały niezbędne do jej wdrażania oraz zapoznaje się z informacjami i sprawozdaniami dotyczącymi postępów realizacji dokumentu. Funkcję koordynującą w zakresie zarządzania Strategią pełni **Burmistrz Miasta i Gminy Prabuty**, odpowiedzialny za zapewnienie warunków organizacyjnych, finansowych i instytucjonalnych umożliwiających realizację celów Strategii.

Kluczową rolę operacyjną w systemie zarządzania Strategią odgrywa **Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prabutach**, który odpowiada za bieżącą koordynację działań w obszarze polityki społecznej, współpracę międzyinstytucjonalną, inicjowanie i realizację działań wynikających z celów Strategii, a także za gromadzenie danych niezbędnych do monitorowania jej wdrażania. W realizację Strategii zaangażowane są również pozostałe jednostki organizacyjne gminy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej oraz wolontariusze, realizujący zadania publiczne w ramach zlecania usług społecznych, partnerstw i projektów finansowanych ze środków zewnętrznych.

Strategia ma charakter dokumentu dynamicznego i może podlegać aktualizacji w okresie jej obowiązywania. Aktualizacja strategii może być dokonywana w przypadku istotnych zmian uwarunkowań społecznych, demograficznych, gospodarczych lub prawnych, zmian w systemie finansowania polityki społecznej, a także w wyniku wniosków i rekomendacji wynikających z monitoringu i oceny realizacji strategii. Zmiany w strategii wprowadzane będą w trybie uchwały Rady Miejskiej w Prabutach, po przeprowadzeniu analizy zasadności proponowanych modyfikacji.

MONITORING I OCENA WDRAŻANIA STRATEGII

Monitoring i ocena wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032 stanowią integralny element systemu zarządzania strategią i służą zapewnieniu skuteczności, efektywności oraz adekwatności podejmowanych działań do zidentyfikowanych potrzeb mieszkańców.

Monitoring realizacji strategii prowadzony będzie w sposób ciągły i systematyczny, w oparciu o zestaw celów, kierunków działań oraz przypisanych do nich wskaźników produktu i rezultatu. Dane niezbędne do monitoringu gromadzone będą przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prabutach we współpracy z jednostkami organizacyjnymi gminy oraz partnerami realizującymi zadania społeczne. Wyniki monitoringu umożliwią bieżącą ocenę postępów w realizacji Strategii, identyfikację barier i ryzyk oraz podejmowanie działań korygujących.

Ocena wdrażania strategii obejmować będzie ewaluację bieżącą, okresową oraz końcową. Ewaluacja bieżąca służyć będzie analizie skuteczności realizowanych działań i ich dostosowywaniu do zmieniających się uwarunkowań. Ewaluacja okresowa pozwoli na ocenę stopnia realizacji celów strategii w trakcie jej obowiązywania, natomiast ewaluacja końcowa umożliwi kompleksową ocenę efektów strategii oraz sformułowanie wniosków i rekomendacji na potrzeby kolejnego okresu programowania.

CEL GŁÓWNY 1: Zapewnienie mieszkańcom gminy Prabuty dostępu do zintegrowanego systemu wsparcia społecznego, sprzyjającego poprawie jakości życia oraz ograniczaniu zjawisk wykluczenia społecznego

Tabela 12. Cel główny 1 – wskaźniki produktu i rezultatu

Cel operacyjny	Kierunki działań	Realizatorzy	Wskaźniki produktu	Kierunek zmiany	Wskaźniki rezultatu	Kierunek zmiany
Rozwój dostępnych form pomocy	Praca socjalna, poradnictwo, wsparcie środowiskowe	MGOPS, UM, NGO	Liczba osób objętych wsparciem	↑	Poprawa funkcjonowania społecznego	↑
Integracja działań lokalnych	Współpraca instytucjonalna	MGOPS, UM, szkoły, NGO	Liczba partnerstw	↑	Skuteczność działań pomocowych	↑

CEL GŁÓWNY 2: Wzmocnienie funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodziny oraz stworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu rozwojowi dzieci i młodzieży

Tabela 13. Cel główny 2 – wskaźniki produktu i rezultatu

Cel operacyjny	Kierunki działań	Realizatorzy	Wskaźniki produktu	Kierunek zmiany	Wskaźniki rezultatu	Kierunek zmiany
Wsparcie rodzin w kryzysie	Asystentura rodzinna, poradnictwo	MGOPS, ZI, NGO	Liczba rodzin objętych wsparciem	↑	Ograniczenie liczby sytuacji kryzysowych	↓
Profilaktyka społeczna	Programy dla dzieci i młodzieży	MGOPS, szkoły, NGO	Liczba programów	↑	Wzrost liczby form aktywności	↑

CEL GŁÓWNY 3: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami poprzez wspieranie ich samodzielności i aktywności

Tabela 14. Cel główny 3 – wskaźniki produktu i rezultatu

Cel operacyjny	Kierunki działań	Realizatorzy	Wskaźniki produktu	Kierunek zmiany	Wskaźniki rezultatu	Kierunek zmiany
Rozwój usług środowiskowych	Usługi opiekuńcze i asystenckie	MGOPS, NGO	Liczba usług	↑	Wzrost samodzielności	↑
Rozwój form mieszkaniowych	Mieszkania wspomagane i treningowe	UM, MGOPS	Liczba mieszkań	↑	Spadek liczby osób w instytucjach opiekuńczych	↓

CEL GŁÓWNY 4: Ograniczanie skutków uzależnień

Tabela 15. Cel główny 4 – wskaźniki produktu i rezultatu

Cel operacyjny	Kierunki działań	Realizatorzy	Wskaźniki produktu	Kierunek zmiany	Wskaźniki rezultatu	Kierunek zmiany
Profilaktyka uzależnień	Programy profilaktyczne	GKRPA, MGOPS	Liczba programów	↑	Zmniejszenie skali problemu	↓
Wsparcie terapeutyczne	Poradnictwo i grupy wsparcia	MGOPS, NGO	Liczba osób objętych pomocą	↑	Poprawa funkcjonowania	↑

CEL GŁÓWNY 5: Deinstytucjonalizacja usług społecznych poprzez rozwój lokalnych, środowiskowych i zindywidualizowanych form wsparcia

Tabela 16. Cel główny 5 – wskaźniki produktu i rezultatu

Cel operacyjny	Kierunki działań	Realizatorzy	Wskaźniki produktu	Kierunek zmiany	Wskaźniki rezultatu	Kierunek zmiany
Ograniczenie opieki instytucjonalnej	Indywidualne plany usamodzielnienia	MGOPS	Liczba planów	↑	Spadek liczby pobyków instytucjonalnych	↓
Rozwój usług środowiskowych	Mieszkania wspomagane, usługi wytchnieniowe	MGOPS, NGO	Liczba nowych usług	↑	Wzrost samodzielności	↑

CEL GŁÓWNY 6: Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego podmiotów realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej

Tabela 17. Cel główny 6 – wskaźniki produktu i rezultatu

Cel operacyjny	Kierunki działań	Realizatorzy	Wskaźniki produktu	Kierunek zmiany	Wskaźniki rezultatu	Kierunek zmiany
----------------	------------------	--------------	--------------------	-----------------	---------------------	-----------------

Rozwój kompetencji kadr systemu pomocy społecznej rozwój dostępnych form pomocy	podnoszenie kwalifikacji pracowników, wdrażanie nowych metod pracy środowiskowej i usługowej	MGOPS, UM	Liczba zrealizowanych szkoleń i superwizji	↑	wzrost jakości i skuteczności pracy socjalnej	↑
Rozwój organizacyjny i infrastrukturalny systemu pomocy społecznej	Dostosowanie struktur organizacyjnych do realizacji usług środowiskowych, przygotowanie do ewentualnego rozszerzania zakresu usług (np. w formule CUS)	MGOPS	liczba wdrożonych rozwiązań organizacyjnych i narzędzi	↑	poprawa efektywności działania instytucji	↑
Doskonalenie systemu współpracy i zarządzania usługami społecznymi	Rozwój systemów monitoringu i ewaluacji działań, koordynacja Strategii z Lokalnym Planem Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych	MGOPS	liczba raportów i analiz		poprawa jakości zarządzania polityką społeczną	

Podsumowanie

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Prabuty na lata 2026–2032 stanowi kompleksowy dokument wyznaczający kierunki działań samorządu lokalnego w obszarze polityki społecznej w perspektywie średniookresowej. Jej opracowanie zostało poprzedzone pogłębioną diagnozą społeczno-demograficzną, analizą danych zastanych, wynikami badań ankietowych oraz konsultacjami prowadzonymi z mieszkańcami, przedstawicielami instytucji publicznych, organizacjami pozarządowymi oraz beneficjentami systemu pomocy społecznej. Dzięki temu dokument w sposób rzetelny i wielowymiarowy odzwierciedla rzeczywiste potrzeby i problemy lokalnej społeczności. Strategia identyfikuje kluczowe wyzwania społeczne gminy, w tym narastające problemy demograficzne, starzenie się lokalnych społeczności, zróżnicowanie poziomu dostępu do usług społecznych, zagrożenie wykluczeniem społecznym określonych grup mieszkańców, a także ograniczenia systemowe związane z dostępnością kadr, infrastruktury i zasobów finansowych. Dokument wskazuje jednocześnie na istniejące potencjały rozwojowe, takie jak aktywność społeczna mieszkańców, rozwijająca się sieć usług wsparcia, doświadczenie instytucji pomocy społecznej oraz możliwości wynikające z procesów deinstytucjonalizacji.

Dokument wyznacza spójny kierunek działań oparty na wzmacnianiu środowiskowych form wsparcia, rozwoju usług świadczonych jak najbliżej miejsca zamieszkania oraz stopniowym odchodzeniu od rozwiązań instytucjonalnych na rzecz wsparcia zindywidualizowanego. Szczególny nacisk położono na rozwój usług dla osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, rodzin przeżywających trudności oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także na wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i kompetencji kadr realizujących zadania z zakresu polityki społecznej. Strategia pełni również funkcję dokumentu integrującego działania podejmowane na rzecz mieszkańców gminy, zapewniając spójność pomiędzy lokalnymi politykami publicznymi, w tym Lokalnym Planem Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych, dokumentami strategicznymi wyższego rzędu oraz inicjatywami podejmowanymi przez sektor pozarządowy i społeczność lokalną. Wyznaczone cele, kierunki działań oraz wskaźniki monitoringu tworzą ramy umożliwiające systematyczną ocenę postępów i elastyczne reagowanie na zmieniające się potrzeby społeczne.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba mieszkańców na terenie miasta i obszarów wiejskich.....	9
Tabela 2. Rozkład liczny ludności w podziale na płeć i miejsce zamieszkania w latach 2015–2024.....	10
Tabela 3. Udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym – udział % w populacji	12
Tabela 4. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców w latach 2020–2024.....	15
Tabela 5. Formy wsparcia na terenie gminy Prabuty w latach 2022–2024	15
Tabela 6. Powody przyznania wsparcia w latach 2022–2024	16
Tabela 7. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	17
Tabela 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność na 10 tys. mieszkańców	17
Tabela 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	18
Tabela 10. Zestawienie problemów i potencjałów w obszarze pomocy społecznej	32
Tabela 11. Ocena zdolności do realizacji zadań	33
Tabela 12. Cel główny 1 – wskaźniki produktu i rezultatu	40
Tabela 13. Cel główny 2 – wskaźniki produktu i rezultatu	40
Tabela 14. Cel główny 3 – wskaźniki produktu i rezultatu	41
Tabela 15. Cel główny 4 – wskaźniki produktu i rezultatu	41
Tabela 16. Cel główny 5 – wskaźniki produktu i rezultatu	41
Tabela 17. Cel główny 6 – wskaźniki produktu i rezultatu	41

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba mieszkańców z podziałem na płeć	9
Wykres 2. Liczba mieszkańców gminy Prabuty w latach 2015–2024	10
Wykres 3. Kategorie ekonomiczne wieku respondentów	11
Wykres 4. Udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym – udział % w populacji	12
Wykres 5. Natężenie występowania negatywnych zjawisk społecznych	19
Wykres 6. Dostępność usług społecznych	22
Wykres 7. Usługi realizowane na terenie gminy Prabuty	23
Wykres 8. Formy wsparcia, które powinny otrzymać rodziny zaangażowane w opiekę nad osobami niesamodzielnymi.....	24
Wykres 9. Formy wsparcia dla rodzin nie radzących sobie w codziennym funkcjonowaniu	25